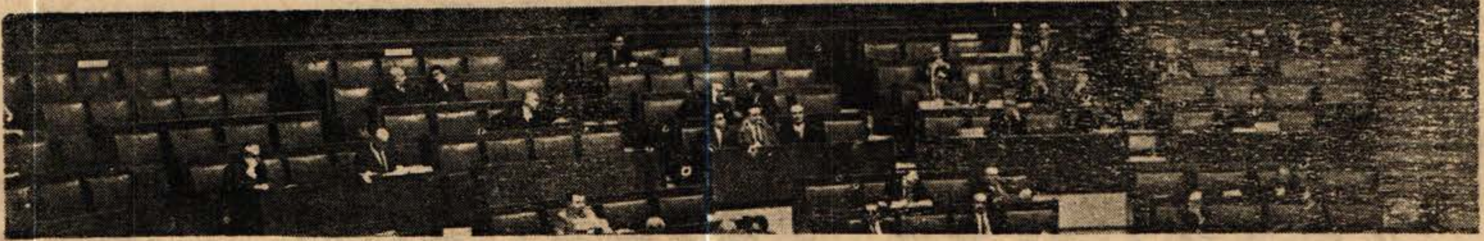
FORUM

Kana bulanan Meclis

M. HASIRŞAPKALI
İSMAİL ŞAHİN
DOĞU PERİNÇEK
GÜNER SAMLI
ERDOĞAN GÜÇBİLMEZ
Dr. İSMAİL BEŞİKÇİ
BALABAN
SAMİ N. ÖZERDİM
ARİF GELEN
AHMET KÖKLÜGİLLER
KAYA ÖZSEZGİN
NİHAT ASYALI
ZÜHTÜ BAYAR
BEDRETTİN CÖMERT
HÜSEYİN KORKMAZGİL

334
1 MART 1968
100 KURUŞ

KABA KUVVET GÖSTERİSİNİN SONU

Halktan yana olmayan güçlerin temsilcileri, son bir kaba kuvvet denemesine girişmişlerdir. Belli bir görüşü ve halkın sesini Parlâmentoda yansıtan birkaç kişinin varlığını bile hoşgörü ile karşılayamayanlar, en sonunda, İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü bütçesi görüşülürken Mecliste hazır bulunan TİP milletvekillerine saldırmışlardır. Meclis salonunu ve koridorlarını saldırıya uğrayan milletvekillerinin kanlarıyla bulayan bu olay, şüphesiz ki, Türk Demokrasisi için kara bir leke olarak, gelecek kuşaklara ulaşacaktır. Bu olay, fikre fikirle karşılık vermekten âciz olanların, daha doğrusu, dünyanın ve Türkiye'nin nereye gittiğinden haberi bulunmayanların yarattıkları ve yaratacakları tek olay değildir. Taşıdığı tabancaların sayısı ve modelleri hakkında basına demeçler vermekten kaçınmayan, iktidar partisine mensup bir Parlâmento üyesinin kaba kuvvet gösterilerinde başrolü oynaması, hayli ilgi çekicidir.

Meclisteki olayı basit bir kavga olarak geçiştirmeğe çalışmak, gerçekleri gizlemek olur. Olay, aslında, Meclis içinde ve dışında oluşagelen olaylar zincirinin bir halkasıdır. AP, CHP'deki son bölünmeden yararlanmak, GP'nin desteğini alarak siyasal dengeyi ilerici, toplumcu ve halktan yana olan güçlerin aleyhine bozmak için son bir baskı ve gösteri denemesine girişmiştir. AP, Meclisteki çoğunluğuna güvenerek, seçim sistemini değiştirme çabasına kapılmıştır. Bir yandan, basın suçlarıyla ilgili yeni değişiklikler ortaya atılırken, bir yandan da, bazı suçların askerî yargının kapsamına alınacağına dair çalışmalar yapılmaktadır. İktidar partisi, siyasal ortamdaki dengeyi kendi lehinde kullanmak için GP'nin önümüzdeki mahallî idareler seçimlerine güçlü olarak girmesine çalışmaktadır. Bir olup - bittiye getirilerek, yoksul halkın ve namuslu vatandaşın ödediği vergilerle beslenen millet kesesinden GP'ye yarım milyon liralık bir mükâfatlandırma ödeneği verilmiştir. İdarede baskı alabildiğine artmıştır. Öğretmen kıyımı devam etmektedir. Yetki Kanununa dayanılarak, devlet eliyle birtakım kimseler milyoner edilmeğe çalışılmaktadır. İşçi sendikalarının güçlenmelerini önleyici ve grev kırıcı davranışlar Zonguldak'taki olayın patlamasını engelleyememiştir.

Bütün bunlar karşısında halkı yine kendi yanında tutmağa devam edebilmek için onun dinsel duygularına sığınılmakta ve mevhum bir "komünizm tehlikesi" yaratılmaktadır. O kadar ki, İçişleri Bakanı, bilimsel sosyalistlerin nefes aldıklarını bile izlediklerini söyliyerek şecaat arzederken, millet oylarıyla Meclise gelmiş bir parti hakkında suçlamalarda bulunmaktan kaçınmayacak kadar basiretsizlik de göstermektedir. Oysa Anayasa, siyasal partileri demokrasinin vazgeçilmez bir öğesi olarak kabul etmekte, kanunların dışına çıkan partilerin ancak Anayasa Mahkemesince kapanmasına imkân vermektedir. Hükümetin, Meclis kürsüsünden, bir parti aleyhinde -sözüm ona- deliller verecek yerde, eğer elinde varsa, bu delillerini yetkili yargı organlarına teslim etmesi gerekirdi. Hem de Meclis kürsüsünde bir Hükümet sözcüsü tarafından sözverilmesine karşın olay, o gündenberi Başsavcılığa aksettirilmiş değildir. Eğer bazı kimselerin soluk alışını bile izleyebilenlerin elinde bunların suçlu olduklarını gösteren en ufak bir delil bulunsaydı, bundan kaçınmazlardı.

Bir kaba kuvvet gösterisi başlamıştır. Hakkın kaba kuvvetle bastırılamıyacağı elbette anlaşılacak, halktan yana olan güçler, nasıl olsa başarıya ulaşacaktır. Toplumcu ve halktan yana kuruluşların bugüne kadarki tutumları, onların, herşeye karşın başarıya ulaşacakları ümidini güçlendirmektedir.

OLAYLAR KARŞISINDA FORUM

Nefesinizi değilse de, kasıklarınızı değilse de, başınızı elleriniz arasında tutarak okuyacağınızı sandığımız bu olayların başlangıcı, gerçekte, ta'a 1967 ağustosuna kadar uzanmaktadır. Yani 'anlatacağımız, Bayındırlık Bakanlığında "mühendis kıyımı" ve "beyin ezmesi"nin başlangıcıdır.

Sıcak geçen 1967 ağustosunda, Kara Yolları'nın Küçükçekmece'deki kampına, genel müdür karıları, küçük memurlar, orta memurlar vs. gibi, yazdan bir onbeş - yirmi gün koparmak istiyen pek çok kimse gelmiştir. Günlerden birgün, Bayındırlık Bakanı Orhan Alp'in eşi Muallâ Alp de görünmüştür kampta.

Bu arada, AP'ye oy verenler bile "solcu" diye, Bayan Alp'in defterine geçmiştir. Eee, olacak elbet. Bakan karısı, Kamp Müdürünün ve ilgililerin, bütün solcuları, kendisinin kampta bulunduğu devreye rastlattıklarını iddia etmiş ve kocasından, buna çare bulmasını istemiştir.

KAYDIRMA FASLI BAŞLIYOR

İstek yerine gelmiş, kampta görevli bulunanlar, aşçı yamağına kadar görevlerinden alınmışlar, ya merkeze, ya da uzak yerlere verilmişlerdir. Kampta görevli Şerife Türksen merkeze alınmış, şofor Doğan, Genel Müdürlükten alınıp, Merkez Atölyesindeki görevine geri yollanmıştır. "Kadın parmağı" ile başlıyan "beyin ezmesi"nin öbür kurbanları ise birkaç eksiğiyle şunlardır:

— İdarî ve Malî İşler Dairesi Başkanı yüksek mühendis Mehmet Kınaş, görevinden alınıp, Köprüler Dairesinde kızağa,

— İdarî ve Malî İşler Başkan Yardımcısı Bâki Bilâl, Murakabe Kurulu üyeliğinde kızağa,

— İdarî İşler Müdürü Münir Öçel, Murakabe'de kızağa çekilmiştir.

— İdarî İşler Şubesi Dilek Memuru, Muallâ Alp'in kampta bulunduğu sırada Kamp Komiseri görevinde bulunan Sabri Ecer, Sivas'a sürgüne yollanmıştır.

— Kampta bulunanların çoğunun akıbetinden haber yoktur. Muallâ Alp'le kim konuşmuşsa, görüşünü ona açmışsa, "sürgün"den nasibini almıştır.

Bunların dışında, "solcuları temizliyeceğim, defterlerini düreceğim" diye yola çıkan Bakanın gazabına uğrıyanlar da özetle şunlardır:

— Organizasyon ve Metod Müdürü yüksek mühendis Mehmet Özgüven, müşavirliğe; Genel Müdürün Özel Kalem Müdürlüğünü yapan, üniversite mezunu, iki yabancı dil bilen Samire Akmen, Eğitim şubesine kızağa; İdarî İşler Şubesi Neşriyat Şefliği memuresi Semiha Soley, Dördüncü Bölgeye kütüphane memurluğuna; İdarî İşler Daire Âmirliği memuru Müfit Akyüz, Samsun'a sürgüne; Teknik Hesaplar Şubesinden Hamit Özel ile Mustafa Turan Kastamonu'ya sürgüne; Celâl Ataoğlu Sivas'a, Nihat Atalan Mersin'e, Ali İhsan İlhan Konya'ya, Kenan ve Suzan Baştuzi Antalya'ya, İdarî İşler Şubesi Temsil Şefi İhsan Kudret Dışkapı'ya, 12. Bölge Malzeme Âmiri Sıddık Sekmen Sivas'a nakledilmişlerdir.

"ESKİMİŞ LÂFLAR.."

Olay, bundan bir hafta önce Parlâmentoda ortaya atıldı. TİP milletvekillerinden Şaban Erik, Bayındırlık Bakanlığı bütçesi görüşülürken, konuyu Bakana yöneltti ve Bakanın, "eşinin ağzına bakarak", aşçısından şoförüne, memurundan mühendisine kadar birçok insanı "hallaç pamuğu gibi ordan oraya attığını" öne sürdü. Bakan, bütün bu iddiaları, "Bunlar, çok eskimiş lâflardır" cevabıyla geçiştirdi. Şaban Erik, milletvekilliğinden önce, Kara Yolları İşçilerini de içine alan Yol - İş Sendikasının Genel Sekreteriydi. Bu bakımdan, bu teşkilât hakkında "çok şey" biliyordu.

Bakanın partizan tutumu, Bakanlık personelinin moralini iyiden iyiye bozmuştur. Personel, çok sevdiği Genel Müdürün ve Bakan'a -artık-. direnemediğini açıkca görmüştür. MP'den transfer Bakanın, Kara Yolları gibi seçkin bir kuruluşu allak - bullak edişi, bu kuruluşa gönül verenleri yürekten sarsmıştır. Morrison firmasının tavsiye ettiği Boğaz Köprüsünü bir an önce gerçekleştirme çabasındaki Bakanın, Türk politika hayatında bırakacağı izler çok geçmeden görülecektir.

"KADINLAR SALTANATI"MI?

Atatürk, kadın haklarını tanımış, "kadın - erkek eşitliği sağlıyacağım" diye uğraşmıştır ama, birgün, Osmanlı devrinde olduğu gibi, Türkiye'de yine bir "kadınlar saltanatı" kurulacağını herhalde aklına getirmemiştir.

Bayan Muallâ Alp, kampta kaldığı sürece, bir türlü rahat edememiştir. Önce, yemeğinin, kamptaki külübesine garsonlar tarafından getirilmesini istemiştir. Oysa, burası bir kamptır. Burada, herkesin, yemeğini kendi eliyle alması kampa ait bir özelliktir. Ama bayan Alp bu kurala uymamış, Bakan eşi olduğunu her hareketiyle çevresine duyurmuştur.

Bayan Alp, birgün, İstanbul'a inmek istemiştir. Genel Müdürlük şoförlerinden, o sırada orada kampta bulunan Doğan'ı çağırtmıştır. Aynı zamanda kampın da şoförlüğünü yapmakta olan Doğan, Bayan Alp'i İstanbul'a götürmüştür. Ancak, yol boyunca da dereden tepeden konuşulmuştur. Bu arada söz, politikacılardan ve yöneticilerden açılmış, şoför Doğan, ezildiklerinden, İktidarın baskılarından yakınmıştır. Yöneticilerin, Türkiye'nin gerçeklerini hiç mi hiç görmediklerini söylemiştir. Bayan Alp, şoför Doğan'ı pek sempatik bulmuştur. İstanbul'dan dönüşte, Doğan'ın yakasını bırakmamış, onunla hep konuşmak istemiştir. İkide bir sorduğu şudur:

— "Eee, anlat bakalım Doğan; Teşkilâtta daha kimler var solcu?"

— "Filân da var, falan da var.."

Bayan Alp, Doğan'la da yetinmemiş, kampta kimler varsa, aşçısından aşçı yamağına kadar, hepsiyle tartışıp durmuştur: "Bu düzen, o düzen... Değişmeli mi değişmemeli mi?.. Emekçiler iktidara gelecekler mi, gelemiyecekler mi?"

Bakan partizan olur da, karısı olmaz mı? Biz, bir keresinde, sayın Ecevit'le, Bakan Alp'in "Muhalefetin defterini düreceğiz" şeklindeki sözlerini teypten dinlemiştik. Kocası defter dürerken eşi boş duracak değil ya... O da, kendini, kamptaki "solcular"ın listesini defterine kaydetmekle görevli saymıştır.

M. HASIRŞAPKALI

(Mahkeme eliyle aldığımız tekzib)

MÜFTÜDEN DİNLEYİNİZ

Derneğinizin 1/Şubat/968 tarih ve 332 sayılı nüshasında MÜFTÜNÜN MARİFETLERİ başlığıyla, Şahsım ve makamımla ilgili ve hakikatle hiç bir alakası bulunmuyan yazıyı okudum. Baştan sona kadar yalan yanlış beyanlarla dolu bu yazıya cevap vermek belki değmez, ancak, umumi efkarı yanıltan bu tip düşkün ve maksatlı yazılara cevap verilmesiyle, bir çok iyi fikirli kimselerin de hakikati anlamalarına yardım edeceği düşüncesiyle en doğru olanı, olduğu gibi aşağıdaki şekilde yazıyorum. göz ve kulağınızı dört açarak okuyup dinlryiniz.

Assubay emeklisi Sabri Tacir'e, Konya Müftülüğü'ne mürcaattan aylarca evvel bir bankadan 100 bin lira ikramiye çıkar, bir çok din adamlarına ve bu meyanda Diyanet işleri Başkanlığı'na da durum bu şahısca sorulur. Her müracaatta, müsbet veya menfi cevaplar alınır. Gûya, Başkanlıktan da kendilerine: Fakir bir aile olduklarına göre, bu para ile bir ev alabilecekleri söylenir, Bu arada niçin uzun zaman geçmesine rağmen ve bu para sahibinin elinde bulunduğu halde, bir ev alınmamış ve neticeye varılmış bir mesele için Konya Müftülüğüne ayrıca müracaat ihtiyacı hissedilmiştir? bilmeyiz. hareketlerinde hür olan bir çok kimselerin reşid çağda bir takım tecrübeli zevatın bu işi aralarında vuzuha erdirip karar vermeleri en doğru yol değil mi idi? bu başka mesele...

Hayır; durum bununla kalmamış ve para sahibince lüsum görülmüş müftülüğe (Damat bevin yazdığı şekilde getirilerek) değil) kendi gelerek bizim de bu

husustaki fikrimizi sormuşlardır. kendilerine vermiş olduğumuz cevap gayet kısa ve kesindir. ve sâdece bu mes'ele hakkında, İslâmın dediğinden ibârettir. Şurası herkesce bilinmelidir ki: islâmın Dini'nin hükümleri, temel ve İlâhi ölçülere istinad eder. Bu hak ölçülerce haram olan birşeyi kimse kendi mütealasıyla ve indi görüşleriyle mübah addedemez ve Helal diyemez, Zina edenler çoğalınca zina helal, içki içenler çoğalıncada, içki mübahtır, diyemiyeceğimiz gibi....

Evet; Bizim, ikramıye sahibi Sabri Tacire cevabımız, ancak islamın söyleyeceğinden ibaret kalmıştır. Yine aradan zaman geçer aynı kimse tekrar gelir: Benim rahatım ve huzurum yok bu para ile ev alamıyacağım, Allah nezdinde mes'uliyetten korkuyorum. Nereye vereyim. Bu gelis Def'alarca tekrarlanır: para sahibine dilediğiniz yere verirsiniz ve istediğinizi yaparsınız. (Damat bey şerefli bir insansa, lütfedip bunları kayın pederinden sorabilir) Netice olarak yine para sahibin tensibi ile Devlet hastahanesine, Verem hastahanesine ve bazı devlet müesseselerine karar verilir ve telefonlar edilir, üzerinden yine uzun zaman geçtiği halde, hastahalerden bir cevap alamıyınca Sabri Tacir bizzat gidip görüşür yine netice yok, Nihayet para sahibi, ben sağ iken bu parayı bir yere vermeliyim diyerek tekrar makamımıza gelir, Bizim tesir ve telkinimiz altında kalarak değil kendi arzusu ile adı geçen derneğe teslim eder ve bankaya yatırırlar, Bütün bunları halen hayatta ve şuuru yerine olan Assubay arkadaşa bizzat anlamak mümkündür. Bir aralık damadı ile kızı müftülüğe geldiler, kendilerine bu işte muhatabın ancak rednek olduğunu, babalarının dilerse, gelip parayı dernekten alabileceğini söyledim. "Diyanetteki devlet adamı, onlar din adamı olamaz" Lâfı şeni bir iftiradır.

Bir müddet sonra Vilayete dilekce ile yaptıkları müracaat da müftülüğe intikal etti. Yine para sahibinin dilediği zaman parasını dernekten alabileceğini ve bu muamelatda muhatabın müftülük değil, dernek olacağını, kendilerine yazıyla cevap verdim. Vilayetten bu cevabı alan damat bizi gazetelere verip aleyhimizde aklına gelen her şeri yapmaktan geri kalmamıştır.

Halihazırda, Sabri Tacir, parayı müftülük yaptırma derneğinden geri almış ve birçok hayır müesseselerine bu parayı tekrar dağıttığ.nı, Hastahanelere ve bazı okullara verdiğini, parayı yine damat beye bırakmadığını elindeki makbuzlarla isbatla yarak, bunları gözyaşları arasında içini dökme vesilesi yaparak anlatarak gitmiştir. Eğer bu parada müftünün telkininin tesiri bulunsaydı, tekrar alındıktan sonrahemen bir ev alıp içine rahatca oturabilmesi gerekmezmiydi? Soruyorum: Namuslu insanları lekelemeye çalışmak marifet midir? Bu çeşit düzmece hikayelere, hakikatı tahrif ederek bir din adamının aleyhinde propağanda yapmak hünermidir? Esasen bizim iş ve marifetimiz, İlim iman, ahlak ve şahsiyet telkin etmektir. Bu iyice bilinmeli.

Benim meslekimde yirmi seneye yakın resmi hizmetim vardır. Dini bilgilerim bütün dallar.nda tahsil görerek aldığım icâzetname ve Din işleri Yüksek Kurulunda vermiş olduğum imtihanın evrakı, bu gün Diyanet işleri Başkanlığındaki dosyamda mahfuzdur. Yirminci asrın Türkiyesin'de her şey hürriyet için olduğuna göre kimseye kendimizi kabul

BURJUVA İKTİDARI VE DEMOKRASİ

Türkiye'de sosyalist hareketin gelişmesi ve TİP'nin "emekçi sınıfların partisi" olarak Türk siyasi hayatına katılmasıyla siyasi mücadele, egemen sınıflar içinde cereyan eden bir iktidar çatışması niteliğini kaybetmiştir. Emekçi sınıfların siyasi örgütünün varlığı, Türkiye'nin bütün ekonomik kaynaklarını kontrolsuz kullanmak isteyen egemen sınıfları başındanberi tedirgin etmektedir. Üzerinde durmak istediğimiz konu, Anayasamızın siyasî partilere tanıdığı teminata rağmen, parti kapatma tehditlerinin hergün tekrar edilmesidir.

Anayasamız, demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğunu belirtmek suretiyle siyasi partilerin varlığını teminat altına almıştır. Siyasî partiler ancak, lâik ve demokratik Cumhuriyet ilkeleri ile devletin ülke ve milletiyle bölünmezliği esasına aykırı davrandıkları takdirde Anayasa Mahkemesi tarafından yasaklanabilirler. Böyle bir yasaklama hükmü olmadığı halde sermayeci iktidar çevrelerinin sosyalist muhalefet hakkındaki ithamları ve uyandırılmak istenen şüphe, sorumsuz bir davranış olmaktan öte bir anlam ifade etmektedir.

Bir siyasî parti, gerek devlet düzenini, gerekse toplum düzenini değiştirmeyi amaç edinebilir. Esas itibariyle siyasî partilerin amacı, Siyasî Partiler Kanunumuzun da belirttiği üzere, toplum düzenini ve devlet düzenini etkilemek, denetlemek ve yönetmektir. Bu sebeple, bir siyasî partinin, varolan toplum düzenini -üretim sistemi, mülkiyet ilişkileri, sınıf ilişkileri, gelir dağılımı, üstyapı kurumları ve ilişkileri vb.- köklü bir şekilde değiştirmeyi amaç edinmesi, hattâ belirli bir sınıfı ortadan kaldıracak bir programa sahip olması, onun kapatılmasını gerektirmez. Bilindiği gibi, Anayasamız, toprak reformuyla bir sınıfın, feodalitenin ortadan kalkması sonucunu doğuracak tedbirleri öngörmüştür. Tarih bize gösteriyor ki, toplumdaki üretim ilişkileri ve bu ilişkilere bağlı olarak sınıf ilişkileri sürekli bir değişme içindedir. Bir yukarı üretim tarzına geçildikçe sınıfların fonksiyonu değişmekte veya bazı sınıflar ortadan kalkmaktadır. Anayasamız, bu gelişimin "zor"la gerçekleştirilmesini yasaklamıştır. Türk toplumu, demokratik yolla her türlü gelişme ve devrime açık-

doğu perinçek

tır. Bu sebeple, Anayasamız ve Siyasî Partiler Kanunumuz, demokrasiyi belirli bir zamandaki üretim sistemi ve mülkiyet ilişkileri olarak görmemiş; demokrasiyi, "toplumun, kendi geleceği hakkında, çok partili rejim içinde, özgürce karar vermesi" şeklinde tanımlamıştır.

Demokrasiden, belirli bir üretim biçimini, sermayeci sınıfın üretimi ve üretilen hasılanın dağılımını istediği gibi düzenlemesini anlıyan görüş, iflâs etmeğe mahkûmdur. Bu anlayış, kapitalist üretim sistemini silâhla ve zorbalıkla koruyarak emekçi sınıfların partilerini kapatan, geniş anlamda bir faşizmin sulandırılmış şeklidir. Demokrasinin korunmasından, varolan toplumsal ilişkilerin, yani mülk sahibi sınıfların egemenliğinin sürüp gitmesini anlıyan görüşle faşizm arasında, tarihin akışı içinde, bir muhteva ve öz farkından çok, biçim ve derece farkı vardır. Her ikisi de, gelişen sosyalist hareketlere karşı sermayedarların iktidarını tehditle, zorbalıkla korumuşlardır. Toplum düzenindeki sınıf ve menfaat çatışması, parti kapatma tehditleriyle, zorla, bir noktada dondurulamaz. Burjuva sınıfının, emekçi sınıfların bilinçlenmeye başlaması karşısında sosyalist partiyi ortadan kaldırmayı düşündüğü yerde demokrasiye bağlılığı da sona ermiş demektir. İlginç olan, parti kapatma tehditlerinin demokrasi adına yapılmasıdır. Demokrasiden, egemen sınıfların sömürme düzenini değil de, toplumun, kendi geleceği hakkında özgür biçimde karar vermesini anlarsak, korunması gerekli ve toplumların gelişmesiyle çelişmiyen bir demokrasi anlayışına ulaşmış oluruz. Bütün toplumun, toplumdaki bütün sınıfların malı olan demokrasi, toplumların daha ileri üretim sistemlerine geçmesi, daha ileri bir uygarlık biçimi yaratması için araçtır. Burjuva iktidarı, toplumun ekonomik, sosyal yapısının, sınıf ilişkilerinin özgür ve demokratik bir ortamda değişebilir olmasına tahammül edebildiği sürece demokratiktir ve meşrûdur. Bu tahammülün sona erdiği, demokrasinin varlığına kastedildiği andan itibaren, demokrasiyi bütün şartlarıyla gerçekleştirme ve yaşatma görevi, Türkiye'nin gerçek demokratik güçleri olan çalışan sınıfların omuzlarına yüklenir.

ettirmenin sevdasınada kapılmadığımızı söylemek hakkımız olsa gerektir.

Memleketin selameti kabımından Câmilerde ve salonlarda konuşmalar yapmaktayım. Konuşmalarımı onbinler dinlemektedir. Bunların içinde her sınıfdan ve meslekten ve Yüksek tabakadan zevap bulunduğu gibi, aydın kimselerin de adedi bir hayli kabarıktır. Şahsiyetsizlik, Miskinlik, hiyanet ve cehaleti değil; namuskarlık, dürüstlük. çalışkanlık ve irfanı tavsiye edyirorum. Sadece bu memlekete refahın moskova dan değil, bütün maddi hamle ve gayretlerle beraber, tarihimize bağlı ati şuuru içerisinde, islâmın fazilet anlayışına sadık kalmamızla, istenilen terakkiye kavuşacağımıza inanıyorum. Dokuz asra dayanan İslam Türk tarihi. İddiamın Şahid'i adilidir. Bizim imanımız, aşkımız gönül nizamımız ve fikir sistemimiz vardır.

Verdiğim konferansların karşılığı aldığım yüzbinlerle Konya'ya döndüğüm aynı yazınızda yer alıyor. Eğer ahlak anlayışınız ve fikirnamusunuz müsa't ise, size adresler veriyorum. ve isbat hakkı tanıyorum., tahkik ediniz:

İzmir Milli Türk talebe birliği

Denizli Din görevlileri derneği,

Ankara İmam hatıp mezunları fedarasyonu

Malatya ilim yayma cemiyeti

Sivas Milliyetci öğretmenler derneği

Diyarbakır ve Urda Kominizmle mücadele dernekleri

Maraş İlim yayma Cemiyeti ve Konya İslam Enstitüsü talebe cemiyeti,

Kaydettiğim dernekler namına ve davetiyeleriyle konuşmalar yaptım. Bunlardan herhangi birinden bir lira olsun menfaat sağlamadığımı isbat ederseniz her türlü aşağılık isnadını kabul ederek vazifemi bırakıp çekileceğim aksi halde yeryüzünün bütün lüğa kitaplarındaki ve aşağılık ifade eden kelimelerin mana ve yükünü yüklenerek, altında yok olup gideceksiniz,....

İslâmi bir anlayış bir tarafa, eğer insanlık anlayışınız tarafsız hareketin ve şahsiyet yıkma mes'uliyetinin ne olduğunu bilirseniz, size yıllarca yetecek sermaye olacaktır. İnsan başı yemeği huy edinmeyiniz. herkesin hakkını tanıyınız, Fikirlere hürmet medeniyetin bas şartıdır.

İvice bilmeniz lazımdırki biz Allahın Kulu, O.nun rasulü ve Kur'an-ı Hakim'in yolundayız.

Tahir Büyükkörükcü
Konya Müftüsü

DÖNÜM

Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve siyasal gelişiminde ağırlığı olan, ya da önemli görülen her olay, her davranış, her söz, aynı cümleyle değerlendirilmektedir: Türkiye dönüm noktasında! Bu, Tanzimattan, Meşrutiyetten tutun da, 1946 hareketindenberi hep böyle olmuştur. Türkiye'nin toplumsal yapısını etkileyecek güçte görülen, ya da öyle sayılan bir siyasi liderin demeci bile, bu değer yargısıyla tarihe geçmiştir.

Bu değerlendirmenin yerinde olduğu söylenebilir; ancak, noksandır. Daha geniş bir perspektif açısından bakıldığında, Türkiye'nin çeyrek yüzyıldanberi bir "dönüm dönemi" içinde olduğu görülecektir. Bu dönem içinde, dar çerçevede değerlendirilen pek çok dönüm noktaları bulmak mümkündür. Bundan sonra da, belli bir süre içinde, bulmak mümkün olacaktır.

Her toplum, bu "dönüm dönemleri"-ni geçirmekte ve tarihsel evrimini sürdürmektedir. Toplumsal evrimin yarattığı bu dönemler, daha çok siyasal iktidarların kurulmasında ve el değiştirmesinde kendini göstermektedir. Görüş açımızı daha geniş ve derin tutarsak, toplumların evrimi sonucunda meydana gelen bu "dönüm dönemleri"nin sırayla hangi sınıfların iktidarda tuttuğunu görürüz. Bu nöbet değişikliğini yaratan "dönüm dönemleri", her toplumun temel özellik ve koşullarına uyarak, uzun ya da kısa sürelerde kendini göstermektedir. Gene bazı toplumlarda da bu dönemler, aynı temel yapıda olduğu halde, değişik görünümler taşımaktadır.

Türkiye'nin koşulları ve özellikleri içinde bu dönemlerin hangi karakterleri gösterdiğini eleştirecek değiliz. Ama Türkiye, Birinci Kurtuluş Savaşı sonrasında temele oturtulamayan bir devrim denemesi sonucunda burjuva egemenliğine kaymış ve bu sınıf, batı toplumlarındaki olağan aşamasını tamamlıyamadığı için, egemenliği de çürük temelli olmuştur. İşte bundan sonra, doğal olan nöbet değişimi zorunluğu, yarı - burjuva egemenliğinin çürük temellerini yoklamağa başlamıştır. 1946 hareketi, 1950 seçimleri, DP iktidarı boyunca süren sarsıntılar, 1960 devrimi, bundan sonraki darbe denemeleri vb., bu zorlamanın doğal belirtileri olarak görünmüştür. Bu olayları başlıbaşına ele almak ve değerlendirmeğe çalışmak yanıltıcı olacak ve bizi sağlam sonuçlara götürmiyecektir. Nitekim, bu süre içinde oluşan ve siyasal iktidarlara da yansıyan bazı sosyal olay ve sarsıntılar, birbirleriyle tabantabana karşıt görünüştedir. Örneğin, 1960'a kadar, ülkedeki zorunlu sol gelişmeye karşı yaratılmağa çalışılan bilinçsiz bir halkoyu ve bunun tepkileri, 1960'ta sağcılara yönelen bir devrim denemesi ve bugünlerde gene sola karşı halkoyunu kışkırtmağa, yozlaştırmağa, sağcı güçlere dayanan burjuva egemenliğini sürdürmeğe çalışan düzmece olaylar...

Yukarda çizmeğe çalıştığımız tablo, sonuca yönelmiş bir "dönüm dönemi"-nin kaba çizgisidir ve bütün tutarsız görünümüne ve sapmalarına karşın, bu çizginin belli bir yönü vardır: Burjuva egemenliğini gerçek halk egemenliğine, gerçek demokrasiye çevirecek nöbet değişikliğine doğru gidiş... Kürsü çatışmalarının, sözlü kavgaların, gide gide, parlâmento kesiminde bile kaba kuvvete dayandırılmağa çalışılması, bu çizginin egemen sınıflarca geriye çevrilmesi, kırılması ve tarihi gelişime karşın durdurulması çabasıdır. Fakat tarihin akışını durdurma çabaları hep boşa çıkmıştır.

Türk Parlâmentosundaki son olayları bu açıdan değerlendirir ve içinde bulunduğumuz "dönüm dönemi"ne oturtursak, akışı durdurma çabalarının nedenlerini, şimdiki durumunu ve geleceğini daha doğru ve tarih çizgisine daha uygun bir görünüme ulaştırabiliriz.

İKTİDAR

KABA KUVVET KONUŞTU!

Millet Meclisinde, 20 şubat gecesi saat 01.55'te kavga koptu. Tam kadro halinde hazır bulunan AP'liler, TİP milletvekillerine saldırdılar. Yunus Koçak, yediği darbeyle düşen Çetin Altan'ı yerden kaldırırken, kendisini AP'lilerin ayakları altında buldu. Bir yandan Çetin Altan tekmelenirken, bir yandan da Yunus Koçak'a tekme, yumruk ve tabanca kabzasıyla vurulmaktaydı. Sadun Aren de bu "hunharca" saldırıdan payına düşeni almaktan kurtulamadı. TİP milletvekillerinin hemen hepsi, az-çok tartaklandı.

İSMET İNÖNÜ
Bizden söylemesi..

DÖNEMİ

EGEMEN SINIF İKTİDARININ TELÂŞI

1960 devrimiyle Türkiye'de klâsik özgürlükler belli bir genişlik kazanınca, emekçi halkı doğal süresi içinde iktidara kavuşturacak örgüt kurulmuş ve çalışmağa başlamıştır. Kuruluşu dikkati çekmeyen TİP'in 1965 seçimlerinde aldığı oylar, egemen sınıfların rahatını kaçırmıştır. TİP'in getirdiği, Türkiye'de ilk kez suyüzüne çıkan ve halkoyuna benimsetilmeğe başlanan toplumcu görüş ve ilkeler, bürokrasi çıkışlı ve gide gide sermaye çevrelerinin temsilcisi durumuna düşen CHP'ni bile tutuculuktan ayrılmağa zorlamıştır. TİP, 1965 seçimlerinden bu yana halkoyunda daha derin yankılar bulmağa ve Parlâmentoda, kapitalist iktidarı emekçi halkın çıkarı açısından sıkıştırmağa başlayınca, egemen sınıfa dayanan AP İktidarı, bir yandan gerici ve tutucu güçlere ödün verirken, bir yandan da bu hareketi baltalayabilmenin yollarını aramağa başlamıştır. Bugüne kadar aynı yöndeki denemelerin ortak noktasında birleşirsek, Türkiye'de sermayeden güç alan ve gerici - tutucu çevrelere dayanan iktidarların emekçi güçlere karşı savaşının hep fikir ortamının dışında, kaba kuvvete dayalı olarak geliştiğini görürüz.

1965 seçimleri öncesinde, "Parlâmentoya bir tek TİP'li milletvekili bile girse çalışmamız mümkün olmaz" diyen AP İktidarının İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Parlâmento kürsüsüne oturmağa çalışan sağ - sol çatışmasını kaba kuvvet alanına aktarma yolunu seçmiş, daha doğrusu, bazı egemen çevrelerce bu yola zorlanmıştır. Sanılmaktadır ki, bu yöntemle, sol gelişme, bir yandan, geçici bir süre için de olsa susturulacak, bir yandan da, doğrudan doğruya el atamadıkları yargı organları dolaylı yoldan etkilendirilecektir. Örneğin bu amaçla, Nâzım Hikmet adı bir "allerji yaratma aracı" olarak kullanılacak, "İlerici partilerin Roma toplantısı" hergün çeşitli saptırmalarla Parlâmentoya getirilecek, Doğu mitinglerinde başka amaçların rol oynadığı öne sürülecek vb... Seçim Kanununda yapılacak değişiklik de, aynı yöndeki çabaları perçinleyecek...

OLAYLAR ZİNCİRİ VE SONUÇ

İçişleri Bakanı Sükan, bundan iki ay kadar önce Millet Meclisinde, bir gensoru önergesi dolayısıyla yaptığı konuşmada, bütün bu sistemli çabaların ilk resmî kanıtını vermiş, Bütçe görüşmeleri sırasında TİP sorununun kürsüye getirileceğini ve milletvekillerinin oylarıyla "halledileceğini" söylemiştir. Bu sözler, daha sonra hem kendisi, hem de öteki Bakanlarca çeşitli nedenlerle tekrarlanmıştır. Başbakan Demirel de, Cumhuriyet Senatosunda, Bütcenin tümü üzerinde yaptığı konuşmada, CHP'ne Anayasa içinde kalmayı özellikle salık verirken, TİP'i de Anayasa dışında göstermeğe gayret etmiştir.

Bütçe görüşmelerinin, herhangi bir siyasî partinin geleceğini belirtme yönünde bir anlamı olmadığına ve Parlâmentonun bu yönde bir karar alma yetkisi bulunmadığına göre, amacın şu olduğu açıktır: Bir yandan, istenilen halkoyunun yaratılmasını sağlamak, bir yandan da, sorumluluğu geniş ölçüde Parlâmentonun sırtına yüklemek ve TİP'in kapatılması için yapılacak başvurmanın prensip kararını Bütçe oylamaları dolayısıyla Millet Meclisine aldırtma yoluna gitmek... Nitekim Sükan, kavgalı birleşimde ve ertesi gün yaptığı konuşmada, TİP'i suçlayan belgeleri, tutanaklara geçirtmek için kürsüye getirdiğini özellikle ve ısrarla tekrarlamıştır.

İçişleri Bakanı Sükan'ın açıkladığına göre, TİP'in Anayasa dışı olduğu, komünizmi savunduğu iddialarıyla hazırlanan belgeler Cumhuriyet Başsavcılığına sunulmuş ve durum adalete intikal

İsmail Şahin

etmiştir. Şimdi, İktidar katındaki bu çatışmanın toplum düzeyinde ne biçimde gelişeceği ve hangi sonuca gideceği konusunda değişik görüşler ileri sürülmektedir. Bize göre, içinde bulunduğumuz ve kaçınılmaz sonuca, yani TİP'in temsil ettiği emekçi halk iktidarına yönelen dönüm dönemi ya daha az sarsıntılarla ve demokratik yoldan tamamlanacak, ya da toplumda patlamalara, sarsıntılara yol açacak bir nitelik kazanacaktır. TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar da, saldırılı birleşimin ertesi günü Meclis kürsüsünden yaptığı konuşmada aynı görüşü savunmuş ve İktidarı ılımlı davranmağa, demokratik düzeni baltalamamağa davet etmiştir. TİP'in, asıl CHP'nin karşısında bir parti olduğunu söyleyen Genel Başkan İsmet İnönü de, tehlikeden söz ederek, "Nasıl patlar, ne vakit patlar, kime zarar verir, bilinemez. Bu sefer de 'biz gelecek hafta demokratik rejime döneceğiz' mi der, ne der, onu kimse tayin edemez" demiş ve sorunu bir başka açıdan değerlendirmiştir.

Olayın üzerinde önemle durulması gereken yanı, sağ - sol çatışmalarının Türkiye'de de, çeşitli ortamlarda, gelişmeğe başlamış olması ve içinde bulunduğumuz dönüm döneminin karakteristiğinin çok yakın bir gelecekte bütün ana çizgileriyle belireceğinin bilinmesidir. Sosyalistlerin nefes alışlarını bile dinleyecek ve izleyecek hassasiyette gösterilmeğe çalışılan bir kapitalist iktidarı, tarih çizgisinin doğrultusunu görme ve akarsuyu ters akıtmağa yeltenmeme sağduyusunda da aynı hassaslık içinde görmek, pekçok yurtseverin arzusudur. Çünkü tarih ve hattâ yakın Türk tarihi, bu ters çabaların kurbanı olmuş kapitalist iktidarların öyküleriyle doludur.

GÜCÜNÜ DENİYOR

SÜLEYMAN DEMİREL
Medeniyetçilik konuşuyoruz

Yerler kan içinde kalmıştı. Kanlar içindeki Koçak, derhal hastaneye kaldırıldı. Başında, muhtemelen tabanca kabzasıyla vurularak açılmış beş yarık vardı. Ayrıca, işaret parmağı da tornavida gibi bir cisimle kopma derecesinde parçalanmıştı. Bütün vücudu ezikler içindeydi.

Koçak'ın başındaki yarıklara dikiş vuruldu.

Olayların önceden tasarlandığı, oluş şeklinden anlaşılmaktaydı. Son zamanlarda AP çevrelerinin, TİP'e karşı bir genel saldırının hazırlığı içinde bulundukları gözden kaçmıyordu. Başbakan ve İçişleri Bakanı, TİP aleyhinde toplanan delillerin yakında Meclise getirileceğinden söz ederlerken, AP'li basın da, İlerici Partilerin Roma Toplantısına TİP'in de katılmasını fırsat bilerek TİP aleyhinde bir kamuoyu yaratma kampanyasına girişmiş, AP taraftarlarını fikren hazırlayarak, yapılacak saldırının zeminini yapmaya koyulmuştu. Bu arada AP'nin fıkra yazarı milletvekillerinden Tekin Erer'in, olaydan bir-iki gün önce, gazetedeki köşesinde ettiği şu sözler, yükselen ve yükseltilmek istenen gerginliğin belirtileri olarak dikkati çekmekteydi:

Hitler İktidara Nasıl Gelmişti?

Almanya'nın başına büyük dertler açan, bütün dünyayı uzun zaman kana boyayan Hitler'in nasıl iktidara geldiğini hatırlamak bugünlerde çok önemli sayılır. Özellikle, onun topu - tüfeği yüklenip, arkasına birkaç alay asker takıp, bir kısım insanı alaşağı ettikten sonra iktidara geldiği yolundaki yanlış kanıyı söküp atmak gerektiğini de belirtmeli.

Hitler iktidara, oyla -evet, yanlış bilinmesin!-, halkın büyük çoğunluğunun oyu ile, halk oyu ile seçilmiş koskoca bir parlâmentonun alkışları arasında gelmişti. Onun iktidara gelişini halk da alkışlamıştı, zamanın Alman politikacılarının büyük çoğunluğu da...

Generaller ve komutanlar, politikanın dışında görünüyorlardı; ama Hitler'in iktidara gelmesini için için, özlemle istiyorlardı. Nitekim ondan sonra da kendilerine gün doğdu, sevince garkoldular. Bu iktidarla bütün sorunların çözüldüğü, Almanya'nın uçurumlara yuvarlanmaktan kurtulduğu kanısına vardılar. Silâhların gölgesinden korkmayan insanların bu gölgelere sığındığına çok sevindiler.

Hitler iktidara gelmeden önce, Almanya'da gerçek demokrasiyi kurmaya çalışanlar büyük bir mücadele içinde bulunuyorlardı. Halkı uyarmaya, örgütlemeye, ceplerini doldurup rahat bir hayat sürmeye çalışan politikacılardan kurtarmaya çalışıyorlardı. İşte politikacılar, en çok, bundan korkuyorlardı. Gözboyacılığı ile elde ettikleri ödenekleri bırakmamak için, kendilerine "kurtarıcı" görünen herkese sarılacaklardı. Çünkü bu kurtarıcının, kendilerini o ödeneklerden de edeceğini bilemiyorlardı. Büyük vurguncu kapitalistler, daha çok ücret, emek karşılığı isteyen işçilere karşı, kendilerini destekliyecek bir büyük gücün peşinde idiler. Oysa zamanın Almanyasında, az ücret ödiyerek büyük paralar vurmak kolaydı. Ama gelişen mücadele bunu tehlikeye sokuyordu. Bu yüzden yaygarayı basıyorlar, komünizm tehlikesinin bütün özgürlükleri yokedeceğini söylüyorlardı. Mücadele edenlerin özgürlüklerinin kısılmasını, komünist dediklerinin seslerinin kesilmesini, aç ve işsiz toplulukların susturulmasını istiyorlardı.

Bu yoldaki çatışmalar yıllarca sürdü. Oyun ve propagandanın, para yardımıyla halkı kandırmanın sağladığı avantajlarla faşist ve sağcı partilerin parlâmentodaki sandalyeleri durmadan artmıştı. Solcu partiler büyük bir baskı altındaydılar. Bu partilerin temsilcileri dövülüyor, sövülüyor, yurttaşlar arasında, özellikle Yahudiler için eşitlik isteyen kimselere soluk aldırtılmıyordu.

Bu kargaşalık içinde, partisi gittikçe güçlenen Hitler, başbakanlığa getirildi. Hitler'in başbakan olmasından sonra faşist güçler, işi daha da azıttılar. Artık ne yurt içinde, ne de parlâmentoda muhaliflerine söz söyletmiyorlardı. Kendilerine karşı çıkanı dayakla, polis gücüyle susturuyorlardı. Bu arada, bir yandan da, devlet yönetiminin kilit noktalarında bulunan kişileri, sıra ile, durmadan değiştiriyorlar, buralara kendi partilerinin adamlarını yerleştiriyorlardı. Artık, bir işin başına geçmek için becerikli olmak değil, Hitler'in partisinden olmak gerekiyordu. Savcılar ve yargıçlar bile, partiden olan, ya da partiye hizmet eden kişiler arasından seçiliyordu. Faşistlerin bu sindirme hareketlerini, parababaları, gittikçe, daha geniş ölçüde destekliyorlardı. Böyleleri durmadan Hitler'in partisine geçiyor, kesenin ağzını onun partisine açıyorlardı. Bir yandan da, çıkarılan yeni kanunlarla devletin yapısı değiştiriliyor, devlet, faşist bir karakter kazanıyordu. Yahudilerin ve sol kuruluşların yayın organları kapatılıyor, önde gelen kişileri mahkemelere verilip hapislere tıkılıyordu. Hükümetin paraleline girmeyen gazetelerin sorumluları ikide bir polisin ve savcının karşısına çıkarılıyor, gene de susmazlarsa, ya da yola gelmezlerse, faşist gençlik kuruluşları tarafından yıkıma uğratılıyorlardı.

Böyle gide gide, birgün baktılar ki, halkın oyuna her zaman başvurulursa iktidardan gitmek var. Bunun da çaresini buldular: "halkın oyunun bundan böyle ne gereği var? Biz zaten milletin iradesiyle buraya geldik, bundan sonra da gitmeyiz; kimse de bizi buradan uzaklaştıramaz" dediler ve seçimi kaldırdılar. Bir süre sonra, zaten bir işe yaramıyan parlâmentoyu da bertaraf ettiler. Böylece, seçimle ve halkın iradesiyle işbaşına gelenler, bir daha gitmemek üzere yerlerini sağlamlaştırdılar. İktidar koltuğuna öyle bir mıhlandılar ki, parababalarının ve allı - pullu generallerin yardımıyla Alman halkını savaşa sokup, toptan tutsak ettirdikten sonra kendileri de çeşitli yollardan geberip gittiler. Ancak ondan sonradır ki Alman halkı onlardan kurtulabildi.

Arif Gelen

"Yüce Mecliste ne zaman CHP'den yahut İşçi Partisinden beş kişi ayağa kalkarak 'Çoğunluk yoktur. İsmen yoklama yapılmasını istiyoruz' diyorlarsa, yüreğim 'Cız..' ediyor. İçimden, 'yine tokadı yedik' diyorum. Sonunda, gerçekten tokadı yiyoruz. İktidar partisinin mebusları, başımız önümüze eğik, CHP ve TİP'lilerin alaylı bakışları arasında salonu terkediyoruz."

AP'lilerin, yedikleri bu tokatların acısıyla birlikte, sözcülerinin kürsüden hep yenik inmesinin acısını da bir an önce çıkarmaya kararlı bulundukları daha sonra anlaşıldı.

Başka zamanlar Meclise uğramayan AP milletvekilleri, olay gecesi, herhalde, Tekin Erer'in yüreği bir daha "Cız.." etmesin diye olacak, hemen hemen tam kadro halinde Meclise gelmişlerdi!

Gece 0.40'ta, İçişleri Bakanlığı Bütçesi üzerinde partisinin görüşünü belirtmek üzere, kürsüye Yunus Koçak çıktı. Koçak konuşurken AP sıralarından yükselen itiraz ve müdahaleleri Hamido'nun yatıştırmaya çabalaması dikkati çekmekteydi. Hamido, arkadaşlarına, "Susun!.. Sus!.. Ses çıkarmayın!.. Bırakın konuşsunlar!.. Zamanı var!" demekteydi.

Saat 01.00'de kürsüye gelen Sükan, bir savcı edasıyla, TİP'i Anayasa dışına çıkmakla suçladı, son derece ağır ve kışkırtıcı bir konuşma yaptı. TİP milletvekilleri Sükan'ı sessizce dinlerlerken, kışkırtmaya Meclisi yönetmekte olan Başkanvekili Nurettin Ok da katıldı.

Sükan'ın, "TİP, Moskova'nın emirleriyle hareket ediyor" demesi üzerine Çetin Altan,

— "Asıl, siz Amerika'dan emir alıyorsunuz!" diye cevap verdi.

Sükan'ın,

— "Sana soruyorum Çetin Altan! Siz, Türk mahkemelerinin komünist diye mahkûm ettiği Nâzım Hikmet'i vatan şa-

FARUK SUKAN
"Lâââ!"

NE YAPILMAK İSTENİYOR?

GÜNER SAMLI

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Aybar, "Faşizm mutlaka üniforma ile gelmez!" diyor. Faşizmi dar anlamda yorumlayanlara göre, egemen sınıfların orduya dayanarak kurdukları sermaye diktatörlüğü ancak silâhlı kuvvetlerin yapacakları darbe sonunda gerçekleşir.

Doğru bir gözlem. Ancak, çağımızda egemen sınıflar da modern metodlar kullanmaktadırlar. Bugünkü sömürü düzenine niçin "yeni sömürgecilik" deniyor? Bugünkü sömürgecilik, geçen yüzyıldaki gibi kırbaçlı, dipçikli, zorba bir sömürgecilik değildir. Çağımızın sömürgeciliği, geri bırakılmış ülkeleri ekonomik koşulların zorlaması ile avuçlarına almakta; ikili antlaşmalar, kredi ve yardım fonları ile, Ondokuzuncu yüzyıl sömürgeciliğini "Çok partili düzen" veya "Parlâmenter demokrasi" kandırıkçılığı sayesinde kolayca yürütmektedir. İşte, geri bırakılmış ülkelerin durumu!

Kapitülâsyonlardan kurtulduğumuzu sanırken, Amerika, önce Truman Doktrini, ardından ikili antlaşma ve nihayet NATO ile, geri bırakılmış Türkiye'de yerleşmiştir. Türkiye'ye Yardım Konsorsiyumu ve Amerikan Yardım Teşkilâtı (AID), kapitülâsyonların erişemediği sömürü düzenini rahatça, güvenle yürütmektedirler.

Türkiye'de olan - biten her işten, Amerika'nın, ânında haberi olmaktadır. Ve iktidar partisi genel başkanı da bir Amerikan şirketinin eski temsilcisidir.

Son iki haftadır Askerî Ceza Kanununda yapılması istenen değişiklikler tartışma konusudur. Gazeteler, bağlı oldukları zümrelerin çıkarlarına uygun yorumlar yapmaktadırlar. Aralarında Askerî Ceza Kanununu temel amacından saptırıp Türk Ceza Kanununa eş duruma getirmeği öğütleyenler de bulunmaktadır.

Yapılmak istenilen, korkunç olmanın da ötesinde, bugünkü düzensizliği büsbütün karıştıracak, en önemlisi, Silâhlı Kuvvetleri bütün bölümleriyle günlük politikaya ve İktidar - Muhalefet tartışmalarına boğacak anlamdadır. Bu da, Silâhlı Kuvvetlerin, yurdu savunma görevinden uzaklaştırılıp politika çekişmelerine fiilen bulaştırılması demektir ki bu, Türkiye'de sömürü kumpasını kuran NATO'nun ve emperyalizmin patronu Amerika'nın arayıp bulamadığı bir zindan yaratacaktır.

Kapitalizmin, emperyalizmin, faşizmin, komünizmin ve sosyalizmin ayrıntılarını bilmeyen, bunların doğuş ve gelişmesinden haberleri olmayanların bir Amerikan oyununu sahneye koymağa kalkışmaları dehşet vericidir. Gerçi, sosyalizm bir yana, Anayasanın sosyal hukuk devleti niteliğini bile "aşırı sol" sayan yöneticiler vardır. Bunlar bir de üniforma giyince, sosyal hukuk devleti anlayışları tümü ile kararabilir. Acaba, Askeri Ceza Kanunu için öne sürülen tasarı taslağını hazırlayanlara ilham verenler böyleleri midir?

Tasarlanan kanuna göre icraatın adı, düpedüz faşizmdir.

Hukukçu aydınların bilim namusu adına yaptıkları açıklamalara göre, Askerî Ceza Kanununda yapılması istenilen değişiklikler, herşeyden önce, Anayasanın, yargı hakkının kime ait olduğunu kesinlikle belirten 32. maddesine aykırıdır. 32. madde der ki: "Hiç kimse tabiî hakimden başka hiçbir merci önüne çıkarılamaz." Gene Anayasaya göre (Madde 138), askerî mahkemeler ancak asker kişilerin askerî suçlarını yargılayabilir.

Mesele bu kadar açıktır. Bu açıklığa rağmen Türkiye'yi, Orta Amerika'nın, Uzak Doğu'nun, Amerikan ordusunun desteğinde iktidarını sürdürebilen kukla, satılmış yönetimlerine benzetmek niyeti, bilerek - bilmeyerek, emperyalizme ve giderek faşizme hizmettir.

iri olarak ilân ettiniz mi, etmediniz mi?" diye tekrar tekrar, kışkırtırcasına sorması, AP'liler için sinyal yerine geçti.

Nitekim Altan'ın,

— "Evet, Nâzım Hikmet dünyanın en büyük şairidir" demesi üzerine AP'liler, hepbirden saldırıya geçtiler.

TİP'i korur görünmekten kaçınan CHP'lilerin baştan gevşek davranmalarından yararlanan AP'liler, bütün kin ve öfkeleriyle TİP milletvekillerinin üzerine geldiler. CHP'lilerin, kavgayı ayırmak için daha sonra gösterdikleri gayret, ne yazık ki, gecikmiş bir gayretti. Olan olmuş, uzun yıllardanberi ilk defa Mecliste kan akmış, Muhalefetin canına kastedilmişti. Mecliste can güvenliğinin canına okunduğu görülmekteydi.

TEPKİLER

Olaya karşı ilk ve en büyük tepki, İnönü'nün, CHP İstanbul kongresinde ettiği, AP'ye övgü niteliğindeki sözlerini unutmak zorunda kalan, Anayasa ve demokrasiye karşı tehlikenin TİP'ten çok AP'den gelebileceğini sonunda anlamış görünen CHP çevrelerinden geldi. Ulus gazetesi, aynı gün ikinci baskı yaparak, olayı geniş bir şekilde yansıttı. Ulus'un bu ikinci baskısında, olayı çok yakından izleyen CHP milletvekili Suphi Baykam, olayın bir safhasını şöyle anlatmaktaydı:

"Kararlı bir şekilde kavgaya koşan AP milletvekillerini durdurmak mümkün olmadı. Bu arada, Hamido'nun tabancası birçok kimse tarafından görüldü. Çetin Altan yerlerde tekmeleniyordu. Yunus Koçak, şaşkın ve bitkin vaziyette ayakta duruyor, başından musluktan boşanır gibi kan akıyordu. Bir hekim olmam sıfatıyla yardım için yaklaşmaya henüz teşebbüs etmiştim ki, beş-altı AP'li, Yunus Koçak'ın üstüne yeniden çullandılar ve onu yere yıktılar. Ayağa kalktığım zaman, Yunus Koçak'ın kanayan başı dahil, her tarafına ağır tekmelerle ve ayakkabı ökçelerinin bütün ağırlığıyla vurulduğunu dehşet içinde gördüm. Hayatımda, bu kadar hunharca ve öldürme kastıyla bir insana saldırıldığını görmemiştim!"

YUNUS KOÇAK
Takke değil, kanlı sargı bezi!

CHP Meclis Grupu, olaydan hemen sonra, saat 05,00'e kadar süren bir toplantı yaptı ve Meclisin ilk birleşiminde de İsmet İnönü söz alarak, AP'ye karşı son derece sert, son yılların belki de en sert konuşmasını yaptı. Kaba kuvvetin kurtları, İnönü'nün ve ardından da TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın son derece ağır sözlerini bir kuzu sessizliği içinde dinlediler.

TEPKİ GENİŞLİYOR

Meclis'te bunlar olurken, dışarda da tepkiler büyüyor, toplumun her kesiminden öfkeli itiraz ve ayıplama sesleri yükseliyordu. Bütün tarafsız gazeteler, yazarlar, gençlik kuruluşları, çeşitli dernekler, aydınlar, üniversite öğretim üye-

İSTATİSTİK

Amerika'nın nüfusu 193 milyon. Amerika'nın yıllık gayrisâfi millî geliri 670 milyar dolar. Adam başına millî gelir 2506 dolar. Amerikalılar 22 milyon köpek beslemekte ve bunlar için yılda 534 milyon dolar harcamaktadırlar.

Biliyorum aklınızdakini;

— Bizimkiler de bunlara dahil mi? diyeceksiniz.

Herhalde..

Çünkü, mâşallah hepsi de fıstık gibi!

TUZ - BİBER

Devlete karşı işlenen suçların askerî mahkemeye getirilmesi için Genelkurmay Başkanı tarafından bir taslak hazırlattırılmış.

Hay allah!

Biz de düşünüp duruyorduk, bu demokrasinin birşeyi eksik ama, ne?, diye...

Şimdi anlaşıldı. Tuzu ile biberi eksikmiş.

SİNYAL

AP'nin köşe yazarı "mebus"larından biri şöyle diyor: "Yüce Mecliste ne zaman CHP'den yahut İşçi Partisinden beş kişi ayağa kalkarak, 'Çoğunluk yoktur. İsmen yoklama yapılmasını istiyoruz' diyorlarsa, yüreğim 'Cız..' ediyor. İçimden: 'Yine tokadı yedik' diyorum. Hakikaten isim isim, Mecliste bulunanlar okunuyor, sonunda gerçekten tokadı yiyoruz. İktidar partisi mebusları, başımız önümüze eğik, CHP ve TİP'lilerin alaylı bakışları arasında salonu terkediyoruz."

Ne garip, değil mi?

Bu yazı, Meclis'teki AP saldırısından az önce yayınlanmıştır. Ve saldırı günü de Mecliste, alışılmışın dışında, büyük bir AP çoğunluğu bulunduğuna göre, köşe yazarı mebus, "toplanın da, şunları iyice bir dövelim", mi demek istemiş acaba?

FİKİR - ZİKİR

Süleyman Demirel, 20 şubat günü Meclis'te yaptığı konuşmada, "Parlâmentoya toz kondurmıyacağız!" dedi.

Sözünde durmadığı söylenemez.

Baksanıza, Hamidolara ve Ateşoğlulara ikide-bir tozunu silktiriyor Meclisin. Yalnız, tozlar fazlaca havalandığı için, Anayasa ve demokrasi toza bulanıyor ve bu, AP için, "Tarihin tozları"nı düşündürüyor.

BU YAŞTA BU ZEKÂ..

Süleyman Demirel ile Etem Kılıçoğlu, aynı sayfadan okur gibi, şöyle dediler:

"Mehmet Ali Aybar, 'emekçiler mutlaka iktidara gelecektir', dedi. Dünyanın hiçbir yerinde emekçiler seçimle iktidara gelmemiştir. O halde Aybar, 'emekçiler iktidara gelecektir' demekle, ihtilâlle gelecektir, demek istiyor."

Bu mantığa vurulup kalmamak elde değil!

Ama, aynı mantıkla şu sonuca da varılabilir: Dünyanın her yerinde burjuvazi, iktidarı emekçilere vermek istememiş, bu yüzden mutlaka baskıya, zorbalığa, faşizme kaymıştır. O halde, AP İktidarı da faşizme gitmek istemektedir.

HAYVANİYE

Apartıman kapıcıları, "Hayvanlardan da kötü yaşadığımız için, Hayvanları Koruma Derneğinden yardım istedik" diyorlar.

Acaba hangi hayvanları koruyan dernektir bu?

Hayvanları koruma görevi şimdi sadece Amerikalıların tekelinde de...

DELİKTEN GÖRENLER

İsmet Paşa diyor ki, "Ben, eşimi, ilk defa anahtar deliğinden gördüm."

Öyledir!..

Paşa, Türkiye'yi de 1938'den sonra anahtar deliğinden görmeğe kalktığı için bu işler geldi ülkenin ve halkın başına!..

YAYINLAR

AP, "Kırat" adlı bir gazete çıkaracakmış.

Boşuna zahmet!

O gazeteyi kır beygir hergün çıkarıyor zaten.

GİRDİ - ÇIKTI

Demirel'e göre, Osmaniye olayları "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu"na girermiş.

İnsan müteahhitlikten gelince, çıkana değil, daha çok, girene bakıyor demek ki...

DİYALEKTİK UYGUNLUK

Son günlerde basında "tarihî eser kaçakçılığı" konusu işleniyor. Hangi gazeteyi acsanız, "Amerikalılar şunumuzu kaçırdılar, Alamanlar bunumuzu kaçırdılar" yakınmaları ve bir sürü heykel, çanak - çömlek, çıncık - boncuk resmi...

İyi ama, başka nasıl olsundu yani?

Herifler önce bugünümüzü kaçırdılar, hattâ yarınımızı... Şimdi sıra, dünümüzü

---

leri olayı protesto etmekteydiler. Örneğin, Ankara Hukuk Fakültesinden Prof. Bülent Nuri Esen şöyle diyordu:

— "Anayasa hukukçusu için Millet Meclisindeki olaylar, bir kısım millî temsilcinin, hürriyetin şartı olan müsamaha alışkanlığını hâlâ kazanamamış olduğunu gösteriyor. Şüphesiz, çok esef verici bir hal! Daha kötüsü de, Türk Parlâmentosundaki görüşme sisteminin kavga ve dövüş esasına dayanan bir usul olduğunu sandırması... Bir siyasî parti sözcüsünün, yahut bir Parlâmento üyesinin veya bir Hükümet mensubunun çıkıp da, 'Sen komünistsin' veya 'sen anarşistsin', yahut da 'sen söylesin, böylesin' demesinin ciddi bir tarafı olamaz!"

Tepkinin şiddetinden çekinen Hükümetin, 22 şubat sabahından itibaren Ankara'da sıkı emniyet tedbirleri aldığı görülmekteydi. Ankara'nın çeşitli yerlerine telsizli Emniyet arabaları yerleştirilirken, vatandaş, son zamanlarda emniyet kuvvetlerine katılan büyük sayıdaki bu araçların ne maksatla alındığını da öğrenmiş oldu. Bu arada, sözü geçen araclarla ilgili olarak İçişleri Bakanının, "Emniyet kuvvetlerimizin gücü artırılmıştır" sözü de açıklığa kavuşmuş oluyordu!

Bu telsizli araçlara ek olarak, Başkentin sınır noktalarına hazır kuvvetin yerleştirilmesi de gözden kaçmamaktaydı.

Çeşitli kuruluşların sözlü tepkilerini, Ankara ve İstanbul'da Anayasa mitingleri izledi. Ankara'da, 24 şubat Cumartesi günü, ODTÜ Öğrenci Derneğinin girişimiyle düzenlenen miting ve yürüyüşe binlerce kişi katılırken, ODTÜ Öğrenci Derneği Başkanı Cengiz Haksever ile İTÜTB Başkanı Hasan Yalçın'ın Ankara - İstanbul arasında yaptıkları telefon konuşmasına rüfailer karıştı ve mitinge katılmak üzere Ankara'ya gelecek Teknik Üniversiteli öğrencilerin otobüsleri polis tarafından engellendi.

Hükümetin aldığı emniyet tedbirlerini, polisin Teknik Üniversitelilerin Ankara'ya gelmelerini önlemesini yeterli bulmayan AP çevreleri, bu defa da, ellerindeki kaba kuvveti seferber ettiler. Anayasa Mitingine katılanlar mitingin yapılacağı Kurtuluş meydanına yaklaşırlarken, AP'li saldırganlar, miting kürsüsünü devirdiler, mikrofon tesisatını parçaladılar. Sonra da, Kurtuluş meydanının etrafındaki tepeleri ve bütün boş yerleri dolduran kalabalık bir dinleyici topluluğunun şaşkın bakışları arasında, gazetelere sarıp gizledikleri demir çubuklarla mitingçilerin üzerine yürüdüler. Birkaç mitingçi yaralandı.

Olaylara seyirci kalan çok sayıdaki toplum polisi ise, neden sonra iki grupun arasına girdi ve kanunlara uygun miting yapanlara karşı saldırganları korur bir

kaçırmağa geldi. Belki pek yakında da, bugünümüzü, yarınımızı ve dünümüzü kaçırtanları kaçıracaklardır. Şaşılacak birşey yok bunda!

OLASILIKLAR

Gazetede okudum: Diyarbakır'da, işsizlikten cinnet getiren bir genç, karısını ve çocuğunu öldürmüş.

Düşünüyor insan:

Türkiye'nin bütün işsizleri bir anda cinnet getirecek olurlarsa, acaba ne olur?

BOYNUZ BİR YANA..

CHP'nin apandisiti GP'nin Başkanı,

— "GP, koçlar gibi kafasıyla mücadele edenlerin partisidir", diyor.

İyi ama, koçlar kafalarını beyin yetersizliğinden tokuştururlar.

AMAN NE İYİ!

Demirel, 20 şubat günü Meclis'te yaptığı konuşmada, "Bu memlekette demokrasi olacaktır. Her halükârda olacaktır!" dedi.

Aman, ne iyi! Biz de artık, iyice kesmiştik umudu. Acaba, o dediği, AP iktidarda kaldığı sürece de olacak mı?

LÂF

AP haklı, AP iktidarı haklı, Demirel haklı, Sükan haklı, Dağdaş haklı, Sezgin haklı, Ateşoğlu haklı, Hamido haklı, Ataöv haklı, Dikeçligil haklı, takımları haklı, takım - taklavatları haklı. Kim ne derse desin, hepsi haklı!

AP gibi bir partiden, başka nasıl olması isteniyordu?

CHP gibi olması mı?

CHP'ye ne lüzum vardı o halde?

TİP gibi olması mı?

TİP'e ne lüzum vardı o halde?

Anayasacı olması mı?

Lâf!

MİLLÎ YORGUNLUK

Meclis Başkan vekili Nurettin Ok, Meclis'teki demokratik hır - gürden ve Hamidoların üstün başarısından sonra hastalanmış.

Tabiî... Hınk deyiciler de yorulur.

KAFA!

Meclis'teki çirkin olaylardan sonra, ilerici gençlerin başkentte miting yapacakları ihbar edilince, ilgililer, Meclis'in çevresinde güvenlik tedbiri aldılar.

Gülünç!..

Demokrasi denilen nesneye ve Meclise azıcık saygısı olan, bu tedbiri Meclis'in dışında değil, içinde alır da, dünyayı bize güldürmez!

NEDENMİŞ?

OECD dergisi anket açmış: "Türk işçisi dışarda neden çalışıyor?"

Amma da komik lâf!

Amerikalı Türkiye'de çalışınca, elbette ki Türkler de dışarda çalışacaklar. İstiap haddi meselesi...

EY SAĞDUYU, GELDİNSE GÖRÜN!

Son Havadis'in manzumecisi yine döktürmüş köşesinde. Şöyle diyor:

"Artık hüviyetlerini açıkça söyleyeceğim, gücenmesinler; Gizli Türk Komünist Partisi propagandacıları, kâh TİP.'çi, kâh sosyalist, kâh Ortanın solu, kâh daha başka şekilde görünerek elbirliği ile plânlı bir tarzda aynı hedefe doğru yürümektedirler.

Bu kadroda gerçekten, akıllı, bilgili insanlar vardır. Kollektif çalışmaktadırlar. Onlarla nasıl mücadele edeceğimizi bilmiyorum!

Çünkü biz, demokratik bir zihniyetle meşrûluk hudutları içindeyiz. İktidara şimdikinden çok daha büyük bir çoğunlukla da gelsek kuvvet kullanamayız. Otoriter rejimlere karşıyız. (..) Sonuna kadar bundan ayrılmıyacağız. Yenilirsek imha edileceğimizi biliyoruz. Bizim yendiklerimiz huzur ve emniyet içinde yaşayacaklardır."

Ve Meclis kana bulanmıştır.

Bir diyeceğiniz var mı bu sözlere?

KİMBİLİR?.

Türkiye Milli Talebe Federasyonu Bölgesel Yürütme Kurulu Başkanı, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a, telgrafla,

"...Yüksek Öğretim Gençliği olarak, irticaa verilecek hiçbir tâvize tahammülümüz yoktur" demiş.

Acaba Sunay ne demiş?

Gazete bunu yazmıyor.

NERENİN SESİ BU?

Ankara Radyosu:

— Bugünkü çarpışmalarda Vietkong 1500 ölü verdi, Amerikalılar ise 3 yaralı.

Az sonra şöyle bir yayın:

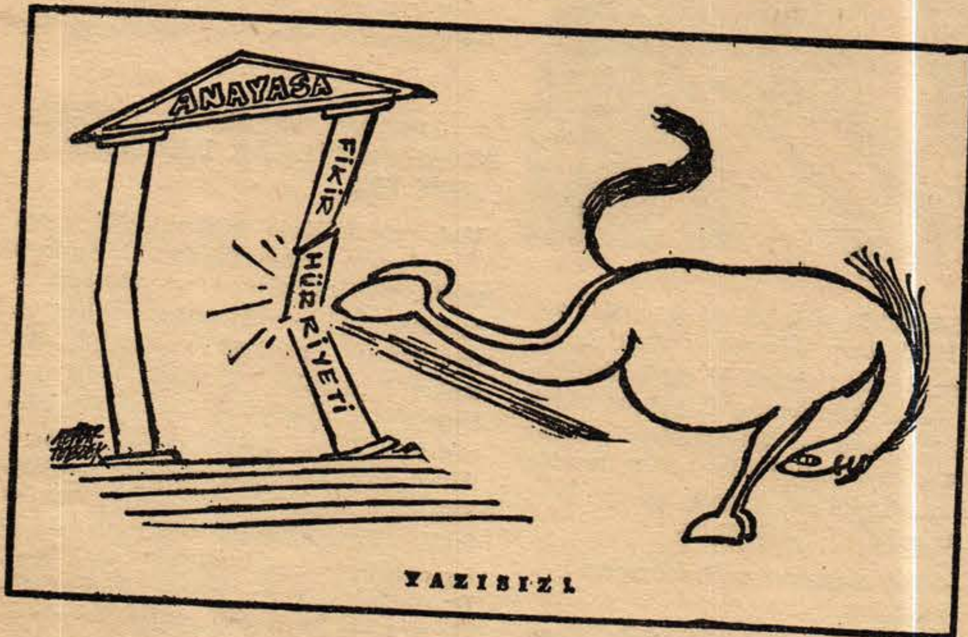
— Amerika, Vietnam'a göndermek için 130 bin kişiyi daha silah altına alıyor.

Peki, Vietnam'daki Amerikalılar ne oldular?

Tısss...

Ankara Radyosu mu bu, yoksa...

Burası Türkiye, birader! Sen kimi arıyorsun?

NEHAR TÜBLEK (Akşam)

tavırla müdahalede bulundu. Daha sonra getirilen pilli bir mikrofonla miting başlayabildi. Fakat, mitingcilerle birlikte Kurtuluş'a gelmiş olan konuşmacıların, Çetin Altan, İlhan Selçuk ve Osman N. Koçtürk'ün konuşmaları, saldırıya mâruz kalırlar endişesiyle, miting yöneticilerince iptal edildi.

AP'liler, Ankara'da paslandırdıkları bu kaba kuvvet silâhını, ertesi gün İstanbul'da, Taksim meydanında yapılan İkinci Uyanış Mitinginde de denemekten kendilerini alamadılar. Fakat, polisten çok kendilerine güvenmeleri gerektiğini tecrübeyle öğrenmiş bulunan miting komitesinin aldığı güvenlik tertibatına çarparak etkisiz kaldılar.

Tepkiler devam etmektedir.

SORUNLAR KARŞISINDA FORUM

DOĞU SORUNU

AĞALIK

IV

Dr. İsmail Beşikçi

Doğu denilince ilk akla gelen şey, ağa, şeyh, eşkiya, susuzluk, topraksızlık, tezek, kerpiç... ve hastalıktır. Ama bütün bunlar, ağalık düzeninin doğal sonucudur. Üç sayıdır yayımladığımız değerli incelemesinde Dr. Beşikçi, Doğu gerçeğini, bilimsel açıdan, gözler önüne sermektedir. Büyük bir ilgiyle izlendiğini görüp sevindiğimiz incelemesinin bu sayıya koyabildiğimiz bölüğünde Dr. Beşikçi, yine, ağalık düzeninin perçinleşmesini sağlıyan etkenler üzerinde durmaktadır.

İncelemeyi yayımlamağa devam edeceğiz.

B — AĞALIK DÜZENİNİN PERÇİNLEŞMESİNİ SAĞLAYAN ÖBÜR EKONOMİK VE SOSYAL FAKTÖRLER

a) Nüfusun yerleşmesi

Bu faktörlerden biri, nüfusun bölgedeki yerleşme şekli ile ilgilidir. Buna göre, her ilin 253 ve 1039 arasında değişen köy sayısı yanında bir de oba, dam, divan, mezra vb. gibi adlarla anılan, sayıları gayet fazla olan bağlantıları vardır ve çiftçi ailelerin, bazı yerlerde dörtte biri, bazı yerlerde üçte biri ve bazı yerlerde de yarısına yakın bir kısmı bu bağlantılarda yaşar. Bunlar da hesab katıldığı zaman bölgede 618 (Bitlis) ile 2214 (Urfa) arasında bağlantısı olan illerin bulunduğu görülür. Bu, bize, nüfusun arazi üzerinde olağnüstü yaygın olduğunu göstermektedir. Öteyandan, irili - ufaklı bu nüfus birimleri arasındaki uzaklık da çok değişiktir. Bu, bazan 20-30 Km. olabilmektedir. Bazı illerde ise bu bağlantıların il ve ilçe merkezine uzaklığı 120 Km. yi bile bulmaktadır. Köylerin bu dağınıklığı, sosyal hareketliliği büyük ölçüde önlemektedir. Halbuki sosyal ilerlemenin ana nedenlerinden biri olan sosyal hareketlilik, toplumu birçok yeniliğe kavuşturan bir harekettir. Bu sosyal hareketlilik sayesinde toplumun dış faktörlerle bütünleşmesi ve farklılaşması, öteki sosyal gruplar içinde kendi durumunu bilmesi kolaylaşmaktadır. Ayrıca, bu küçük ve dağınık nüfus birimlerinde halk, kendi içine kapanmıştır. Kendi içine kapanmışlık, halkı, kendi yağıyla kavrulabileceğine inandırmıştır. İhtiyaç duyduğu şeyler sınırlı ve basittir. Bu bakımdan, iktisaden ileri gitme duygusu kuvvetli değildir. Ayrıca bu küçük birimler, demokratik hayatta bir varlık da gösteremezler. Halbuki kalabalık ve dinamik toplumlarda siyasal faaliyetlerin ne kadar canlı olduğu, siyaset biliminin ortaya koyduğu önemli gerçeklerden biridir.

Görüldüğü gibi, böylece toplumlar atalet içinde olup, dışarıya açılmaları yerleşme düzeni tarafından şartlandırılmıştır. Doğal önderlerden de yoksun oldukları için, seslerini duyurmaları imkânsız hale gelmektedir. Bütün bunlar ise ağanın otoritesini perçinleyen, ağalığın devamını sağlayan faktörlerdir.

b — Yol, ulaştırma ve haberleşme araçları

Ağalığın otoritesini ortaya koyan ve bunu devam ettiren ikinci unsur yol, buna bağlı olarak gelişen ulaştırma araçları ve haberleşme araçlarıdır. Yolların çok büyük bir kısmı, ham yol durumundadır. Ve bu yolların kalitesi olağanüstü kötü olup, kar ve yağmur ortalığı kapladığı zaman şehir ve kasaba ile ilişkisini devam ettiren köyler parmakla gösterilecek kadar azdır. Köylük yerlerde gerek üretimde, gerekse haberleşmede kullanılan traktör, otobüs, kamyon, römork, jip, taksi, pikap... gibi araç ve gereçler ise yetersiz ve elverişsizdir. Örneğin, Kars ilini ele alalım. Kars ilinin 764 köyünde toplam olarak 115 traktör, 11 otobüs, 25 kamyon, 92 römork, 1 jip, 1 taksi bulunmaktadır. Bunları ise varlıklı kişilerin kontrol ettiği gayet açık bir gerçektir.

Bir kütle haberleşme aracı olarak radyoyu ele aldığımız zaman, durumun, öbürlerine göre daha elverişli olduğunu görüyoruz. Köylerin yarısından fazlasında radyo bulunmakta ve her köye 2-5 radyo düşmektedir. Ancak, çizelge incelendiğinde, durumun hiç de içaçıcı olmadığı görülecektir. Çünkü Kürtçe konuşanların ve okuma - yazma bilmiyenlerin oranı olağanüstü yüksektir.

	Kürtçe konuşanlar (1960 nüfus sayımına göre) %	Okuma - yazma bilmeyenler (yalnız köylük yerler) %
Adıyaman	14.4	86.6
Bingöl	66.7	81.8
Bitlis	63.7	89.1
Ağrı	60.3	87.8
Erzurum	14.1	81.2
Diyarbakır	65.9	90.6
Elâzığ	33.8 (1955)	80.
Kars	18.6	77.8
Malatya	0.1	75
Mardin	- -	89.6
Muş	50.2	82.2
Siirt	71.2	91.1
Tunceli	22.2 (1955)	77.5
Van	51.1	89.7
Urfa	- -	90.2

İşte bütün bu faktörlerin olumsuzluğu dolayısıyla ağa, fonksiyonundan hiçbir şey yitirmeden, görevine aynen devam etmektedir.

C — FEODAL MÜLKİYET İLİŞKİLERİNDEN KAPİTALİST İLİŞKİLERE GEÇİŞ YOK

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, gerek toplumun arazi üzerindeki yerleşiş şekli, gerek haberleşme ve ulaştırma araçlarının gelişmemiş olması, belirli ticari ve sınai merkezlere uzaklık, demokratik oyunlar -bu konu ilerde ele alınacaktır-, ağalığın kuvvetini perçinlemiş ve toplum, çıkamıyacağı bir kısır döngü içine girmiştir. Halbuki bunların, toplumun dışarı ile bütünleşmesinde ve farklılaşmasında ne kadar önemli faktörler olduğu yukarıda belirtilmiştir. Prof. Dr. Mübeccel Kıray, "Ereğli" adlı kitabının "Tüccar - Köylü İlişkileri" ve "Mahalle ilintisindeki civar köyler" bölümlerin-

de bu durumu gayet açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Buna göre, Ereğli'nin, feodal yapıdan modern şehir yapısına geçişte dışarıya bağlanıp bütünleşmesi, mesleklerin farklılaşması, dinî veya mahallî özelliklerin kaybedilmesi, anonim insan ilişkilerinden anonimleşmemiş ilişkilere geçişi çok büyük bir faktör olarak belirmektedir. Feodal bir toplum yapısının modernleşmesinin bu safhasında görülebilecek bu faktörler, Ereğli'de her zaman gözlenebilr. Öteyandan, şehirdeki ekonomik ve sosyal değişmelerde tüccarın tanpon bir görev alması, değişmenin gerilimsiz ve buhransız bir şekilde devamını sağlamaktadır. Yukarıda sayılan faktörlerin etkisi altında köy, dışarıya açılmaya başlayınca, köyde, kendine yeter üretimden pazar için üretime geçiliyor. İşte köylü, kendine yeter üretimden pazar için üretime geçtiği andan itibaren, bu üretim fazlasını değerlendiren, işletme kapasitesini geliştirmek için lüzum duyduğu kredi ilişkilerini düzenleyen, haberleşmesini kolaylaştıran bir müessese olarak tüccar belirmekte ve, bu görevleri benimsediği için, değişmenin ortaya koyacağı muhtemel bunalımları önlemektedir. Burada, köylünün tüccarla olan ilişkisi tamamen faiz ve borçlanma mekanizmasına göre işlemektedir. Bu mekanizma sonunda köylünün üretim fazlası tüccara geçmekte ve tüccar bunu paraya çevirip değerlendirmektedir. Dikkat edilirse bu, kapitalist bir ilişkidir. Çünkü, köylünün üretim fazlası, buradan, çeşitli mekanizmalar sonunda -özellikle faiz ve borçlanma mekanizması sonunda- tüccara geçmekte ve tüccarın yarattığı bir değer olarak belirmektedir. Ayni özellikler, yine Prof. Mübeccel Kıray'ın denetimi altında ve Bahattin Akşit tarafından Ankara'da, Antalya köylerinde yapılan araştırmalarda görülmektedir. Ağalığın müesseseleşmesini çözümlerken belirttiğimiz gibi, ağaların yaptığı ile Ereğli'deki tüccarın yaptığı arasında çok büyük fark vardır. Birinde doğrudan doğruya feodal bey - köylü ilişkileri görülürken, öbüründe, köyün dışarı açılmasıyla birlikte kapitalist

DOĞUDA İNSAN İZİ

Cektir... Caktır... Cuktur...

ilişkiler başlamıştır. Özellikle borçlanma ve faiz ilişkileri, Ereğli'deki gibi belirgin bir hale gelmemiştir. Çünkü ağa, toprağı geniş ölçüde kontrol etmektedir. Her şeyin sahibi zaten odur. Bir kimseye verdiği kredi karşısında onun emeğinden yararlanmayı arzu etmektedir. Öteyandan, köydeki bütün birikim, ağada toplanmaktadır. Yani her aile, ancak karnını doyuracak kadar ürün alıp, gerisini ağaya vermek zorundadır veya ürünün paylaşılması sırasında bu, böyle olmaktadır. Bu durum, gerek ortakçılıkta, gerek kiracılıkta, gerekse tarım işçiliğinde aynen devam etmektedir. Küçük toprak mülkiyetinde de ayni durum vardır. Bu bakımdan, köyde, kendine yeter üretimden pazar için üretime geçmekten sözedilemez.

Yukarıda, her şeyin ağaya ait olduğunu, bütün birikimin onda toplandığını, ağanın halkı sömürdüğünü ifade ettik. Çok yönlü derin bir tahlil, ağadaki bu birikimin, aslında, hiç de kapitalist bir birikim olmadığı sonucuna varır. Örneğin, toprağın işletilmesinde kullanılan üretim araçları, yine verimi artırmak için kullanılan gübreleme ve sulama olanakları o kadar ilkeldir ki, geniş çapta üretim fazlasının birikiminden söz edilemez. Karasaban, kağnı, dört tekerlekli araba vb. büyük çapta kullanılmaktadır. Traktör, biçerdöver, mibzer gibi modern tarım araçları ise gayet azdır. Karasaban ve kağnının bütün tarımsal faaliyetlere hakim olduğu ortam, kapitalist gelişmenin ve kapitalist birikimin kolay kolay görülemiyeceği ortamdır. Öteyandan, gübreleme durumu da tarımın ne kadar büyük bir ilkellik içinde bulunduğunu gösterecek niteliktedir. Bir kere, köylerin büyük bir kısmında gübreleme âdeti yoktur. Örneğin, Ağrı'nın 527, Erzurum'un, 314, Diyarbakır'ın 381, Kars'ın 500, Mardin'in 325, Muş'un 257, Van'ın 546 ve Urfa'nın 501 köyünde gübreleme diye birşey yoktur. Bu rakamlar, köy sayısının hemen hemen üçte ikisine yaklaşmaktadır. Ayrıca, gübre kullanılan köylerde de daha çok çiftlik gübresi kullanılmaktadır ve ticarî gübre kullanan köylerin sayısı çok azdır. Çiftlik gübresinin bir başka özelliği de, tezek olarak yakılmasıdır. Buna ilerde değineceğiz.

Kanı kurumuş topraklar

Sulama bakımından da ayni kötü şartlarla karşıkarşıyayız. Köylerin büyük bir kısmı, sulama suyundan, yâni, sulama olanağından yoksundur. Bazı illerde, köylerin dörtte üçüne yakın bir kısmında sulama yoktur. Örneğin Diyarbakır'da, arazinin ancak yüzde 1.6'sı, Mardin'de yüzde 2.1'i, Urfa'da ise ancak yüzde 0.4'ü sulanabilmektedir. Bu kadar büyük olanaksızlık içinde elverişli bir tarım yapılamıyacağı gerçektir. Bundan başka, kapitalist ilişkilerin kurulmasını engelleyen bazı faktörler daha vardır. Bunlar, köylerin bizzat bünyeleriyle ilgili sorunlardır. Örneğin, içme suyu ve ısınma olanaksızlığı, toplumları, ortaçağ artığı tekniklerle karşıkarşıya getirmektedir. Köylerin bir kısmı içme suyundan tamamen yoksundur. Yoksun olmayanların çoğu da kuyulardan yararlanmaktadır. Kuyular bazan çok derindir. 100 - 120 metreye inen kuyular vardır. Çeşme ve kaynak suları ise genellikle üstü açık arklarla, künk ve büzlerle gelmektedir. Demir boru ile gelenlerin sayısı azdır.

Köylüler, daha çok, tezek ve odunla ısınmaktadırlar. Kömürden yararlanarak ısınan köylüler gayet azdır. Tezekten yararlanmak, iki bakımdan zararlı olmaktadır. Başta, sağlığa zararlıdır. İkincisi, tarımda verimi artırıcı bir unsurdan yoksun kalınmaktadır.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, Doğu ve Güneydoğudaki ağalık rejiminde kapitalist birikim çok elverişsizdir. Hâlâ ortaçağ teknikleriyle tarım yapılması, gübreleme ve sulama olanaklarından gereği gibi yararlanılamaması yanında, içme suyu olanaklarına kavuşamamak, ısınmak için tezek kullanmak gibi bazı faktörlerin varlığı da bu birikimi engellemektedir.

(Devam ediyor)

DAĞDAŞLAMA

AP'nin sevimli Tarım Bakanı Dağdaş, son günlerde dehşetli hikmetler savurmağa başladı. Son hikmeti şu:

"Biz, memlekete hiçbir fayda getirmeyen, sosyalist devletlerde dahi muvaffak olamayan, Ortaçağdan kalma toprak reformu yerine, (..) tarım reformu kanun tasarısı ile, çok yakında, huzurunuza çıkacağız. (..) Türkiye'de ağa yoktur."

Madde 1.

Toprak reformu Ortaçağdan kalma değil, toprak reformunun Ortaçağdan kaldığını söyleyen kafa, galiba, Ortaçağdan kalmadır.

Madde 2.

Türkiye'de ağa yoktur; doğru! Ağamız, Amerika'dadır.

ZİMMETTEN SABIKA

Doğuda, çeşitli suçlardan dağa çıkmış olan 400 vatandaş, Barzani hesabına, oralardan vergi filân topluyormuş. Hattâ 400'ü de Barzani'ye iltica etmişmiş. Öyle yazıyor gazete.

Cumhuriyet muhabiri Alâeddin Bilgi, Siirt Valisine soruyor:

— Halen, jandarma tarafından aranmakta olan kaç eşkiya var?

Valinin cevabı şu:

— Valla, yıllardanberi devreden bir zimmetimiz var. Kesin bir rakam veremem.

Hımmm... Ara - sıra bir sivriakıllının çıkıp, "idarî reform gerek, reorganizasyon gerek" demesi boşuna değilmiş! Meğer, çarkların dişleri zimmetlilerle dolmuşmuş.

Büyük Millet Meclisindeki bütçe görüşmelerinde muhalefet sözcülerinin üzerinde çok durdukları bir tema var: II. Beş Yıllık Plân ve 1968 Programı ile 1968 Bütçesi ve uygulama arasındaki uyumsuzluklar ve tutarsızlıklar... Plân ve Programdaki değerlendirme ve teklifler bir türlü, Bütçedeki ve uygulamadaki gelişmeler başka türlü. Plân ve Program bir şey söylemiş, Bütçe ve Hükümet başka bir şey yapıyor. Ciddi bir devlet yönetimiyle uzaktan yakından ilgisi bulunmayan bu hal, ne kadar eleştirilse yeridir. Belki bu eleştiriler, sorumlu mevkilerdeki siyasetçileri, imzaladıkları belgelere sâdık kalmaya zorlar.

Eğitimde, sözkonusu uyumsuzluk ve tutarsızlığın pek parlak bir örneğiyle karşılaşıyoruz. Plân ve Programla Bütçe ve uygulama arasındaki aykırılıklar, belki de, başka hiç bir hizmet alanında bu derece göz alıcı değildir.

Birkaç örnek verelim:

1) II. Beş yıllık Plân, 1968 - 72 dönemi için eğitim yatırımlarını 7.5 milyar lira olarak tesbit etmiştir. Gene, II. Beş yıllık Plân, öğrenci başına maliyet standartlarını da hesaplamış ve göstermiştir. Bir yanda eğitimin her kademe ve dalındaki toplam öğrenci artış hedefleri, öteyanda gene eğitimin her kademe ve dalı için öğrenci başına standart maliyetler ve, üçüncü olarak, bunların çarpımından elde edilen toplam 7.5 milyar liralık, II. Beş Yıllık Plân döneminin eğitim yatırımları vardır. Eğer standart maliyetler gerçekleştirilemezse, 7.5 milyar lira ile gerçekleştirilmesi öngörülen eğitim kapasitesi artışı da gerçekleştirilememiş olarak kalacaktır. Bu bakımdan, sözkonusu standart maliyetlerle gerçek maliyetlerin bir karşılaştırılması kaçınılmaz bir gerek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Standart maliyetler, gerçek maliyet düzeyi göz önünde tutularak değil; birçok varsayımlar ve hesaplamalardan sonra gerçek maliyetlerin standart maliyetler seviyesine düşürülebileceği ve düşürülmesi gerektiği düşünülerek tesbit edilmiştir. Fakat Plânda, gerçek maliyetlerin, sözkonusu standart maliyet düzeyine nasıl indirileceğine dair tek kelime yoktur. O halde, ne yapılacaktır da, gerçek maliyetler standart maliyet düzeyine düşürülecektir? Bunu bilmeye imkân yok!

Buna karşılık, standart maliyetlerle gerçek maliyetler arasındaki farklar, birkaç örneği ele alırsak, şöyle görünmektedir:

a) İlkokullarda, standart maliyete göre, dersane başına 40 bin lira harcanması öngörülmüştür. Oysa Bayındırlık Bakanlığı keşiflerine göre, taş bir dersane 107 bin 946 lira 92 kuruşa, tuğla bir dersane ise 95 bin 389 lira 93 kuruşa çıkmaktadır.

PLÂN PROGRAM BÜTÇE UYGULAMA

erdoğan güçbilmez

b) Ortaokullarda öğrenci başına 2 bin lira bina yatırımı, standart maliyet olarak hesaplanmıştır. Buna göre, 16 dersanelik bir ortaokulun -bir derslik 40 öğrenci hesabıyla- 1 milyon 280 bin liraya çıkması gerekirken, 1967 uygulamasına göre böyle bir ortaokul 1 milyon 700 bin liraya çıkmaktadır.

c) Sanat enstitülerinde öğrenci başına öngörülen 4 bin 500 liralık standart maliyet, gerçekte mislini bulmaktadır.

d) Tarım okullarında 1 milyon 200 bin liraya çıkması gereken bir bina, 1967'deki duruma göre, 5.5 - 7 milyon liraya çıkarılabilmektedir.

e) Yüksek öğretimde öğrenci başına 7 bin 500 liradan 6 milyona mal olacak 800 öğrencilik bir Teknik okul ancak 25 milyon liraya çıkarılabilmektedir. Örneğin, Zonguldak Teknik Okulu gibi...

Maliyetlerin, 1967 yılından 1968'e geçerken birdenbire en az yarı oranında, en çok onda 1 oranında nasıl düşürüleceği Plânda gösterilmediğine göre, ve esasen bu düzen içinde böyle bir şeyi düşünmek bile imkânsızken, Plânda öngörülen kapasite artışlarının gerçekleştirilemiyeceğini söyleyebiliriz. Demek ki, gelecek beş yıl içinde eğitim plânının uygulanma olanağı yoktur, halkın eğitim yoluyla yetişme ve meslek sahibi olma ihtiyaçları karşılanamadan kalacaktır.

Ayrıca, Plânın 178. sayfasındaki 100 no'lu tabloya göre, 1968 yılında 1 milyar 237 milyon 800 bin liralık yatırım yapılması plânlanmışken, Bütçe tasarısının 507. sayfasındaki "Yatırım Harcamaları" tablosundan anlaşılacağı üzere, bu yılda yatırım için yalnız 750 milyon 399 bin 999 lira ayrılmıştır. Plânda 1968 için gösterilmiş olan yatırım miktarı ile Bütçeye konmuş olan yatırım ödeneği arasında 487 milyon 401 bin liralık bir fark vardır. Görüldüğü gibi, gerçek maliyetlerle uzaktan yakından ilgisi bulunmayan, çok düşük standart maliyetlere göre hesaplanmış yatırım harcamalarıyla Plân, kendi koyduğu hedeflerin gerisine düşerken, Hükümet, Plânda gösterilmiş olan kaynakların bile tahsisinde başarı gösterememiş, eğitim hedeflerini daha da gerçekleştirilmesi imkânsız hale getirmiştir.

2) 1968 Programının 43. sayfasının son paragrafında şöyle denmektedir: "1968 yılında, okul dışındaki 300 bin kişiye okuma yazma öğretilmesi sağlanacak, bu sayının 1969'da 600 bine çıkarılması için hazırlıklar tamamlanacaktır."

Bütçe raportörleri, bu işle görevli Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü hakkında, Bütçe tasarısının 492. sayfasında şöyle diyorlar: "Halkı okur yazar hale getirmek ve genel bilgilerini artırmak maksadıyla 2 bin 374 halk dersanesi açılmış ve 30 bin 994 kişi başarı ile dersanelerden mezun olmuştur." Plânın 162. sayfasında da şu bilgiyi buluyoruz: "1965 - 66 yılında ordu içinde ve halk eğitimi kurslarında okuma yazma öğrenenlerin toplamı 80 bindir."

Yaygın eğitim yapan başlıca iki büyük kuruluşun şimdiki kapasitesi budur. Bu kapasitenin önce 300 bin, sonra 600 bin kişiyi okutacak çapa ulaşabilmesi için gerekli harcamaların büyüklüğü kolayca tahmin olunabilir. Oysa Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü bütçesiyle ilgili bilgilere baktığımız zaman ne görüyoruz? Bu Genel Müdürlükle ilgili olarak Yüksek Plânlama Kuruluna 13 milyon 917 bin liralık yatırım teklif edilmis, bu miktar kırpılarak 5 milyon 440 bin liraya indirilmiş. Bu Genel Müdürlüğün cârî giderleri 3 milyon 616 bin 526 lira. Geçen yıla göre artış hemen hemen hic yok. Öyleyse nasıl okutulacak bu 300 bin yetişkin vatandaş? Bunu da bilmeye imkân yok.

3) Gene 1968 Programına göre, yüksek öğretimde öğretici personel ihtiyacını karşılamak üzere 600 öğrencinin doktora yapmak için dış ülkelere yollanması gerek (s. 43). Oysa 1968 bütçesinde, "dış ülkelerde okutulan öğrenciler giderleri" 1967'de ne ise gene o; yani 1967'den 1968'e değişmeden gelen 38 milyon 755 bin 640 lira.

Söz konusu 600 öğrenci doktora yapmak üzere dış ülkelere yollanacak mı, yollanmıyacak mı? Yollanacaksa nereden ödenek bulunacak? Bu da bir açık soru olarak kalıyor.

4) Ortaöğretimde parasız yatılı öğrenci sayısı 10 bine çıkarılacakmış. 1968 Programının 42. sayfasının son paragra-

fında böyle deniliyor. 1928 - 29 ders yılında toplam öğrenciye oranı yüzde 6.5 iken, 1961-62 ders yılında yüzde 0.3'e düşürülen parasız yatılı öğrencilerin sayısındaki bu artış sevindiricidir. Fakat bu artışın karşılığı nerede Bütçede?

UZUN SÖZÜN KISASI..

Şimdi, bu tablodan çıkan kaçınılmaz sonuçlar nelerdir?

Herşeyden önce, plân ve programların ciddiliğinden şüphe etmek gerekmektedir. Plân ve programlar, göstermelik vitrin belgeleri olarak karşımızda durmaktadır. Mademki uygulanmıyacak, o halde bunlar niçin hazırlattırılır?

İkinci olarak, buraya kadar sözünü ettiğimiz durum, İktidarla bürokrasi arasındaki bir çelişkiye ışık tutmaktadır. Plân ve programlar, İktidarın politikasını yansıtmaktan çok, Türkiye'deki bürokrasinin görüşlerini yansıtmaktadır.

Üçüncü olarak, egemen sınıfların, eğitime olan halk talebini karşılayacak bir eğitim politikası gütmeyeceği görülmektedir. Nitekim bu yazıda gösterilen tablodan çıkan bu sonucu Plân da itiraf etmekte, bu noktada bürokrasi ile İktidar birleşmektedir. Plânın 163. sayfasında bununla ilgili olarak şöyle denmektedir: "İktisadî gelişme belirli sayıda ve nitelikte insangücü talep etmekte, öte yandan bütün yurttaşların çeşitli eğitim ka-

MALİYE BAKANI BİLGEHAN
Kimin eğitimi dediniz?

demelerinden yararlanma isteği ve bu yönde toplumun tercihleri bulunmaktadır. Kaynakların kıtlığı nedeniyle eğitim harcamalarını asgaride tutmak zorunluğu sosyal hedefin seçiminde bir ölçüyü gerektirmektedir."

Bunun açık anlamı şudur: Kıt kaynakları eğitime ayırmak, israftır. Bunların, egemen sınıf ve zümreler için daha yararlı kullanım yerleri vardır. Halkın eğitim talebini karşılamak gerekli değildir. Ancak fabrikaların, ticarethanelerin ve diğer iş yerlerinin faaliyet gösterebilmek için ihtiyaç duyduğu personelin yetiştirilmesiyle yetinelim. İlköğretimi geliştirebiliriz. Onu da yapmazsak halkın eğitim talebi patlama noktasına gelebilir.

İşte AP İktidarının, eğitim hizmetinden anladığı!..

işveren sendikası mı bu?

1960 öncesindeki Nuri Beşer sendikacılığı yeniden hortluyor. Bu defa işi pişirip kotaranlar, DP devrinin son yıllarında Nuri Beşer'e karşı muhalefeti yürütmüş ve Türk-İş'in başında Nuri Beşer'in yerini almış olan Seyfi Demirsoy ile Halil Tunç'tur.

Nuri Beşer sendikacılığının başlıca hüneri, iktidardaki partinin aracılığıyla patronlarla uzlaşması, daha açık bir deyimle, işçiyi patron - devletle özel patronların insaflarına teslim etmesiydi.

Seyfi Demirsoy'la Halil Tunç'un DP devri sonlarında Nuri Beşer'e karşı muhalefetleri, bunların, işçi haklarından yana, gerçek sendikacılar oldukları yönünde kamuoyunu yanıltan bir izlenim yaratmıştı.

Ne var ki, DİSK'in kurulmasına yol açan gelişmeler, bu iki sözde sendikacının gerçek niteliklerini ortaya koymuş, Türk işçi hareketinin bölünmesi kaçınılmaz hale gelmişti.

Seyfi Demirsoy'un son günlerdeki bazı sözleri, işçinin sırtından sermaye çevreleri ve bu çevreleri temsil edenlerle yaptığı işbirliğini gizlemek gereğini artık duymadığını gösteriyor.

Son günlerde Demirel'i "Türk milletinin medarı iftiharı" ilân ettikten sonra, 25 şubat günü de Radyodan yayınlanan başka bir konuşmasında, tutumunu iyice açığa çıkaran şu sözleri ağzından kaçırmıştır: "Türk işçisinin memleket kalkınmasındaki büyük payını ve işçi haklarını tanımak için herkes büyük bir yarış içindedir. Mevcut düzeni olduğu gibi korumakta kararlıyız."

Demirsoy, Zonguldak'taki, Ereğli'deki ve yurdun bütün diğer köşelerindeki işçilerle böyle acı bir şekilde alay etmek gereğini acaba neden duymuştur? AID yardımları ve uzlaşmacı tutumunun kendisine işçi sırtından sağladığı yüksek maaşları kaybetmek korkusu kalmadığı için mi?

Böyle devam ettiği takdirde, Türk - İş'in, arkasında tek bir işçi bile kalmadığını göreceği günler yakındır.

HASAN ALİ YÜCEL VE BATILILAŞMAK

Ahmet Köklügiller

BİLİNDİĞİ GİBİ, BÜYÜK EĞİTİMCİ HASAN ALİ YÜCEL, BUNDAN YEDİ YIL ÖNCE, 26 ŞUBAT 1961'DE HAYATA GÖZLERİNİ YUMMUŞTU. EĞİTİMİN GÜNDENGÜNE ÇIKMAZA GİRDİĞİ, ÖZEL OKULLAR KONUSUNUN KAZANÇLI BİR YATIRIM ALANI HALİNE GELDİĞİ, SINAV YÖNETMELİĞİ ÜZERİNDE POLİTİK DOLAŞIMLAR YAPILDIĞI, ÖĞRETMEN KIYIMININ KARİKATÜRLERE KONU TEŞKİL ETTİĞİ, DANIŞTAY'IN ÖĞRETMENLERİN DOSYALARIYLA DOLDUĞU BİR SIRADA YÜCEL'İ ANMAK, ONU EN BELİRGİN NİTELİĞİYLE ANLAMAĞA ÇALIŞMAK, HERHALDE, YARARLI OLACAKTIR. KÖKLÜGİLLER, ALIŞILMIŞ YILDÖNÜMÜ YAZILARININ DIŞINA ÇIKARAK, YÜCEL'İN "BATILILAŞMAK"TAN NE ANLADIĞI KONUSU ÜZERİNDE DURMAKTADIR. YAZI, BU BAKIMDAN, AYRI BİR ÖZELLİK TAŞIMAKTADIR.

ATATÜRK'Ü YANLIŞ ANLAYANLAR

Yüzyıllardır bir "batılılaşma - çağdaşlaşma" çabası içindeyiz. Bu konuda çeşitli denemeler yaptık. Dış dünya ile, özellikle uygarlaşmış ileri ülkelerle bağlantılar kurmaya, kendimizi derleyip toplamaya, onlar gibi kalkınmaya çalıştık. Cumhuriyetin kurulmasına değin bu çabalar, birer "bocalama"dan öte gidemedi. Bilindiği gibi, Türk toplumu, bu bocalamalar içinde her gün biraz daha sarsıldı, sömürgen ülkelerin etkisiyle, bağımsız olmak, kendini bulmak şöyle dursun, daha da ulusallığını yitirdi ve yarı - bağımlı bir duruma yuvarlandı.

Nedeni çok basitti bu sonuca gelmenin. Atatürk'e gelinceye dek, birer "ıslahat" çerçevesinde ele alınan "batılılaşma"nın ne olduğu, ne olması gerektiği üzerinde durulmadı. Bir biçimsel "övkünme" olarak ele alındı batılılaşmak. Gerçekleştirilmek istenilen yenilikler, giyim ve kuşamdan öte geçemedi. Batılılaşmayı, kimileri "frenkleşmek", kimileri "alamanlaşmak", kimileri de "ingilizleşmek" biçiminde yorumladılar. Kendi benliğine yabancılaşmış, aşağılık bir dünya görüşünün belirtisi olarak ortaya çıkan bu anlayış, bilinen kötü sonuçları getirmekten öteye geçemedi.

Batılılaşmayı en iyi anlayan, en iyi biçimde uygulamak isteyen, Atatürk olmuştur. Hem de Batıya karşı en amansız savaşı verdiği halde... Atatürk'ün batıcılık görüşünü kavrayamayanlar, Kurtuluş Savaşından sonra, en yakın ilişkiyi, savaşmış olduğu ülkelerle kurmuş olduğunu da elbet anlıyamazlar. Kurtuluş Savaşı ve sonrasındaki dış ilişkiler, birer çelişki değil, birbirini tamamlayan bir eylemler dizisidir. Atatürk, sömürülmenin her türlüsüne karşıydı. Aynı zamanda, sürüp giden düşmanlıklara da karşıydı. Bilimselin, insana hizmet eden her türlü yeniliğin dostuydu. Islahatçı değil, devrimci bir batıcıydı. Batının hangi aşamalardan geldiğini, hangi toplumsal devrimlerden geçtiğini biliyordu. Onun için "biçim"de değildi gözü, biçimi doğuran temel etkenlerdeydi. Batılılaşma, insanı kurtaran, kendi benliğine götüren bir düşünce tarzı, bir dünya görüşüydü ona göre. Bu dünya görüşünde, gerçek yol gösterici, "bilim"di.

Atatürk'ün batılı bir yöntemle gerçekleştirmeye çalıştığı devrimlerin amacı, gerici çevrelerin iddia ettikleri gibi, Türk toplumunu "gâvurlaştırmak" değil, tersine, "gâvurlar"a yem olmaktan kurtarıp, bağımsız, onurlu bir uygar düzeye çıkarmak, çeşitli etkenlerle yozlaşmış değerlerimizi yeniden işleyip, Türk'e "ulusal ve tarihsel benlik"ini yeniden kazandırmaktı. Böyle bir uygar düzeye giden yol, "eğitim"den geçerdi elbet.

YÜCEL'İN BATILILAŞMAKTAN ANLADIĞI

Yücel, Milli Eğitim Bakanlarımız arasında, Atatürk'ü en iyi duyan, anlayan, ondaki devrimci ruhu kavrıyan bir eğitimcidir. Yücel, aynı zamanda Atatürk'ün gerçekleştirmeye çalıştığı "batılılaşmak - çağdaşlaşmak" kavramlarını, bunun eğitim yoluyla nasıl olabileceğini bilen bir eğitimcidir. Kendisinden önceki Bakanlar gibi, çabaları düşünsel alanda kalmamış, bunları uygulamış, durmadan uygulama olanakları yaratmıştır. Ülkücülüğünü, atatürkçülüğünü bizzat "eylem" haline koymuştur.

Yücel, işbaşında kaldığı "yedi yıl, yedi ay, yedi gün"lük hizmet döneminde, yüzyıllardır içine kapanık, dış dünya ile bağlantısı kesilmiş Türk toplumunu, araladığı kalın perdelerle ışığa kavuşturmaya çalışmıştır. Türk toplumunun pencerelerini çağdaş düşünceye, batılı düşünceye açmaya uğraşmıştır. Bu yolda da bir hayli yol almış, başarılar elde etmiştir. Toplumumuz, onun bu devrimci cabasından çok şeyler kazanmıştır. Bugün, Atatürk ve Cumhuriyet ilkelerini en kötü koşullar içinde bile savunan, ayakta kalmasını sağlıyan devrimci kuşağın yetişmesinde Yücel'in büyük payı vardır. Bu başarıyı da, "akılcı batıcılık"ına borçludur.

KOLAYLIK

Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi görüşülürken Bakan, "Öğretmen kıyımı iddiaları yalandır. Öğretmenler bundan böyle Devlet Demir Yolları araçlarında bütün yıl boyunca yarı fiyatla seyahat edecekler dir" dedi.

Yani Bakan, "kıyımın malî külfetini DDY'nın sırtına sardık. Bundan böyle, tam gazla kıyıma gidebiliriz!" demek istiyor.

Batılılaşmak, Batının uygarlık anlayışına yaklaşmaktı, Yücel'e göre. Ulusal kültürü yaratmak, bu yaratmada akılcı, deneyci eğitimi etkin kılmaktı. Ulusallık ve bağımsızlığa giden yol, ona göre, batılılaşmaktan geçerdi. Kültür bütünlüğünü bozan, kendini aşağı gören topluluklar Batıya yaklaşamazlardı. Ancak, Türklük yitirilmeden varılabilirdi Batıya, çağdaş olana. Batıyı salt düşünsel olarak ele almak, sonuçlarından yakalamaya çalışmak, doğruya götürmezdi bizi. Tanzimatçılar bu yüzden başarılı olamamışlar, Ziya Gökalp bu yüzden doğru bir yönteme varamamıştı.

Yücel'in batılılaşmak eyleminde esas öğe, "ulusalcılık"tır. Onun bu yönü çok önemli olduğu için, şu satırlarını buraya aktarmadan geçemiyeceğim:

"..... Bir insan topluluğu kendi aklı ve vicdaniyle harekete muktedir olduğu andan itibaren bir aile içinde kendi kişiliğini kaybetmeden büyüyen bir çocuk gibi medeniyet bütününde hatırı sayılır bir varlık olur. Millî kıymetler, bütün medeniyet için ortak ülküler içinde gelişir. (..) Son zamanlarda duymağa başladığımız 'Batıya yaklaşma' kavramını, yukardanberi yaptığımız açıklamaların aydınlığı altında aldığımız zaman bu fikrin tatbikatı olarak ihtiyar edilen hareketlerin hakikatte böyle olmadığı açıkça görülür. Meselâ millî idrak ve millî terbiye, Batı memleketlerinde millî vasıtalarla uyandırılır, millî vasıtalarla verilir. Nitekim millî iktisad da böyledir. Bu demek, Batılı milletler arasında kültür dayanışmaları, ekonomik yardımlaşmalar yok demek değildir. Fakat kültür ve hayat kaynağı konularında bağımsızlıklarını zedeleyecek şeylere hiçbir zaman razı olmazlar. Fransız İngilizden, İngiliz Amerikalıdan ilimde ve terbiyede, sanatta ve teknikte istifadeler sağlar. Sağlar ama, biri, diğerinin gelip kendi memleketinde bir yüksek okul açmasını, bir fakülte kurmasını ve yabancı dilde öğretim yapmasını hiçbir surette hatırından geçirmez. (..) İşaret ettiğim cihet, çok mühimdir. Garba yaklaşma, Garplının medeniyet ve milliyet anlayışına yaklaşmadır. Madde ve ruh bağımsızlığını prensip almış olan Garp medeniyetine benzemez hareketlerle o medeniyete yaklaşmak olmaz (Cumhuriyet gazetesi, 27.2.1955.)"

NERESİ BATI?

Batılılaşmada, bugün de, toplum olarak üzerinde kesinlikle birleşemediğimiz bir nokta var: Batı neresidir? Batı diye hangi ülke, ya da ülkeler örnek alınacaktır?

Yücel, bu soruların karşılıklarını da açık olarak vermiş, nereyi örnek alacağımızı göstermiştir. Kuşkusuz, sorunun en doğru karşılığı da budur:

"Batıya yönelmeliyiz. Evet! Ama, Batı neresidir, ona yüz döndürme ne demektir? Bu soruların cevabı açık ve kesin olarak verilmedikçe, Batı diye, kuzeyi gösteren Demirkazık'a yöneliriz ve neticede istediğimiz taraf yerine hatırımızdan geçmeyen yöne dümen kırmış oluruz. Meselâ Japonya şarktır, hattâ uzak şarktır. Biz Tanzimatla ilk esaslı çıkışımızı yaptıktan sonra Batıya dönen Japonya'yı örnek alsak, ne çıkar? Keşke şimdiye kadar, yani yüz küsur yıl içinde onların medeniyet yolunda yaptıklarının yarısını yapabilseydik. Yapamadık. Gerek fikir, bilim, gerek teknik alanda Japonlar, kendilerinin çok batısında olan Avrupa medeniyetini sosyal varlıklarına öyle sindirmişler ki, coğrafi yerleri ne olursa olsun, Batıdadırlar. (..) Batıya yönelme, fikirden korkuyu kaldırmakla başlar. Dikkat ediniz, fikirden korkanlar, kuvvete sarılırlar. Kalem ve ağız, onlara yetmez. Ya sizi günahla tehdit ederler, yahut kendilerine benzemeyenleri, gününe göre karalayıcı bir sıfatla toplum önünde lekelemeye kalkarlar (Cumhuriyet, 27.2.1961, Son yazısıdır)."

Batılı düşüncenin, batılılaşmanın belli bir "odak" noktası yoktur Yücel'e göre. Ona göre, batılılaşma, daha geniş bir kavramla, çağdaşlaşmadır. Yararlı olan, insanı ve toplumu yücelten, yenileştiren, kendine getiren, ulusal kültürünü bütünleştiren her şey, kaynağı neresi olursa olsun, ileri çağdaş düşüncedir. Bu çağdaşlaşmada, ümmetçiliğin, sömürücülüğün, bağnazlığın, şovenizmin yeri yoktur.

NELER YAPTI VE NE OLDU?

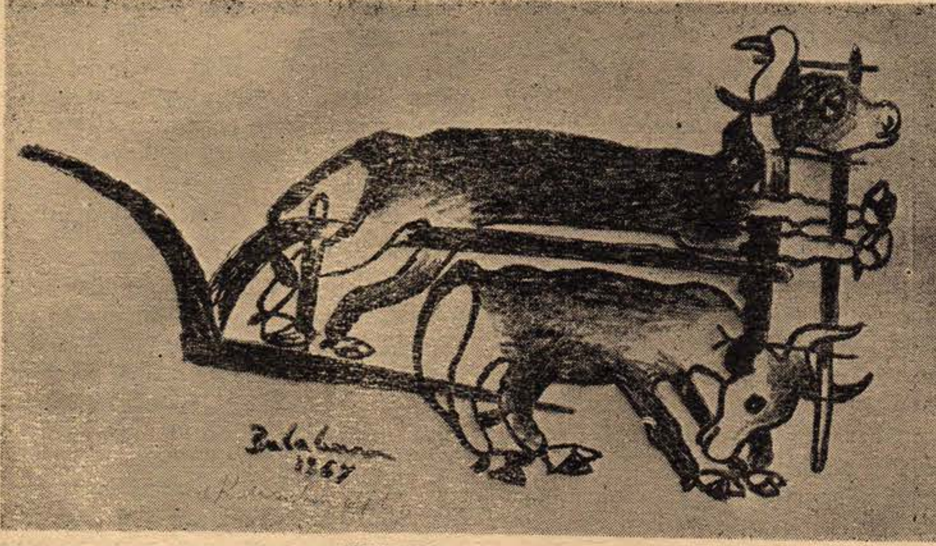
Yücel, batılılaşma konusunda neler yaptı?

Onun bu konudaki uğraşıları, gerçekleştirdiği yenilikleri, eğitimimize getirdiği canlılık ve hümanizmayı, burada, bir yazı çerçevesinde anlatmak olanaksız. Şu kadarını söyliyelim ki, Köy Enstitülerinin kuruluşu, dünya klâsiklerinin Türkçeye çevrilişi, Eğitim Bakanlığı içindeki çeşitli yayın hareketleri, toplumumuzun çağdaşlaşmasında atılmış önemli birer devrim adımlarıdır.

Özellikle, 1940 - 1946 yılları arasındaki "Tercüme" çalışmaları üzerinde durmak gerek. Eğitim Bakanlığı içinde bir "Tercüme Bürosu" kurdurulup, insanlığın yetişmesinde büyük payı olan dünya klâsikleri, Türk ulusuna sunulmuştur. Böylece, yetişkinler, Türkiye'de ilk kez, bu çevrilen "klâsikler" aracılığıyla eğitilmeye çalışılmıştır.

Ne yazık ki, Yücel'i işbaşından uzaklaştıran zihniyetin yönetimde ağır basmasından (1946) sonra, bu bilinçli, ulusçu batılılaşma - çağdaşlaşma akışı bulanmış; Türk eğitimi yeniden çıkmaza sürüklenmiştir. Köy Enstitüleri yıkılmış, çeviriler durdurulmuş, lâik düşünce bir kenara fırlatılmıştır. Bir bilim adamımızın dediği gibi, Türk eğitimi, yeniden "medreseciliğe dayalı bir ümmetci akım"ın ocağı haline sokulmaya çalışılmıştır.

Bugün, eğitimimizdeki sarsıntı, Yücel'den sonraki bu ters gelişimin sonucudur.

"KARASABAN ÇIFTI"
Balaban'ın gözüyle "Batılılaşmış Türkiye"

YAZILARIMIN İÇİNDEN, ÖNE ALDIĞIM BİR İKİ ÖZ:

Sanatcının en büyük silahı, sanatıdır. Halkını savunmak için sanatcı, kendini fişek yerine namlunun içine koyar.

....

Resim, bu aracı gâvurların küçümsediği gibi değil! Resim, işerken üflük çalmak değil! Sanat yaşantının bir iz düşümü olduğuna göre, sanatı mutlaka uslu ve bilinçli, aynı zamanda sağlam bir dünya görüşüne sahip olanlar yapar. Çünkü barışa giderken, sanatcılar savaşır ilk ağızda.

....

Ağızlar ağlamaklıyken, türküye dönüşür bu ses. Boyalar kanlıyken, yeşerir kırmızı.

....

Anlamlı başlayıp anlamsızlaştı zannettiğimiz bir sanat, başını alıp giden toplumun içinde her zaman anlamlıdır.

....

Karasaban ilk bulunduğu günden beri, en az beş bin yıldır hükmünü yürüdüyorsa o, bir ilâh erginliğiyle bizi yaratmış demektir. Hititli dedelerimiz zamanında, insanı güçlü duruma yücelten ve eşit ölçüde özgür yapan bu araç, aynı topraklar üzerinde kıpırdıyan bu günün Anadolu insanını tutsak yapmışsa, bu bir Tanrı egemenliğidir.

YAŞANTIMIZDAN SANATIMIZIN ÇIKIŞI

BALABAN

1953'de İstanbul'da Fransız Kültür Merkezi'nde açtığı ilk sergisinden bu yana dikkatleri üzerine çeken, her sergisi olay niteliği taşıyan, tabloları sanatsever evlerin başköşesini süsleyen Balaban, sanatı konusunda duyup düşündüklerini, "Yaşantımızdan Sanatımızın Çıkışı" adlı yazısında, kendine özgü bir üslûpla anlatıyor. Uzunlu - kısalı onyedi bölük halinde hazırlanmış olan yazının ilkini bu sayımızda veriyoruz. Balaban'ı fırçasıyla tanımak fırsatını bulamıyanlar, kendi kaleminden öğreneceklerdir.

ÖZET GİBİ

Bu dönemdeki resimlerimi tazelerken ben, "karasaban"ı "put"laştıracağım... İlk çağlardan beri insan oğluna araçlık edip doyuran karasabanı, ve hâlâ daha öküzlerimize koşulu bu aracı resmederken, ilâh görünümüyle model alacağım.

Bir kavim bir kavmi yendiği zaman, onu köle yapıyormuş. Yenenler, yenilenlerin mabetlerini yıkıp, ilâhlarını deviriyor, putlarını kırıyorlarmış, kendilerininkini dikmek için.

Türk köylüsü, karasabana koşulu öküzlerini salıverip, motörü boyunduruğa koştuğu zaman, karasaban oyuncağı kırılır. Ve böylece kendi kendini yenip yenilerken, motörlü aracıyla birlikte karşımıza dikilecektir köylü.

Resimlerimde bu güne dek, ilkel araçlara bağımlı olan köylü modellerimin "tutsak" sûretlenmesi (resmedilmesi), karasabanın kırılmasından sonra başka biçimlere dönüşebilir.

Karasabanın tutsaklığı içinde "ağıraksak" kıpırdıyan köylüler, günün birinde yeni araçlarla iş görmeye başladıkları zaman, "kıvrak" kıpırtıların "özgür" sûretleri görünecektir resimlerimizde.

ÖN SÖZ GİBİ

Her gün resim çalışmak (çizmek veya boyamak) âdetimdir. Demir döğer gibi bu aralıksız çalışma, bu günden güne biriken emek, günün birinde tablo olur.

Son yıllarda, bir de yazı yazmaya başladım her nasılsa. Ama yazı yazmaya sade bir özencimi gidermek için değil, belki de öfkemi dindirmek için başladım. Yazmış olduğum "İz" ve "Damdakiler" adlı kitaplarımdan sonra, tekrar resim yapmaya başladığım halde, zaman zaman içimden gelen bir dürtü, en azından günde beş on satır yazı yazmaya zorladı beni. Işte her gün resim yapıp dururken, bir de yazı yazma zorunluluğu içine itildim. (Bir sanatcı yükümlülüğü belki de bu. Herneyse..)

Kendi kendimi gözleyip, izlenimler halinde yazacağım anılarımı. Anılarımı yazmaktaki amacım, bir anlamda kendi kendimi eleştirmektir. Öz eleştirinin nedeni, kendi kendimle olan yarıştır.

Önce günlük ya da haftalık yaşam süreçlerimi izlem olarak not düşeceğim. Sonraları bu yaşam anılarının içinden yaşantımın yeni bir yönü çıkabilir. Daha sonraları bu anıların halli hamur olmasından, yani yaşantımın yeni bir biçimle yüze gelmesinden yeni resimler çıkabilir.

Günlük veya haftalık anılarım, bir yanıyla izlenimler halinde, bir yanıyla resimlerimdeki günlük çalışmalarım ve sanat düşüncelerim hakkında olacak.

BİRİNCİ HAFTA

İlk gün

Bu gün tekrar resim yapmaya başladığımdan ötürü mutluyum. Yirmi ay sonra ilk defa bir resim yaptım. Aylar dan beri kurup tasarladığım resmin ilk desenini çizdim. Bu desen el kadar küçücük bir şey: Yine öküzler karasabana koşulu. Yine saban boyunduruğa kayışlı. Ve

köylü karasabanın kulpuna yapışmış yine.

"Nedir bu çiftci resmi, kaçıncı bu? Görmüştük daha önce!" demezler mi görücülerim bana?

Bu yaptığım resimler de, tıpkı ötekiler gibi köy yaşantısı üstüne olacak. Ve konuları, aynı öncekiler gibi. Ama "biçim"i, kendine özgü olacak.

"Ne demek o, öbür resimlerinin de biçimi kendine özgüydü ya?" diye sormazlar mı adama?

Her resmin biçimi kendine özgü olmasa, resim olmaz zaten. Şimdi çizdiğim bu desenin de resim olacağını belirten bazı biçimsel işaretler var: Karasaban her zamanki gibi toprağa hakim. Boyunduruk her zamanki gibi öküzlerin boynunda. Yalnız karasabn, her zamanki gibi yere saplı değil: Enek'in ucu ve sabanın ok'u, öküzlerin bacaklarının arasında. Demek ki karasaban, her zamankinden daha bir başka görünüm aldı bu desende. Yani tutsak etti köylüyü ve öküzlerini.

Öküzlerin ayakları kösteklenmiş gibi, dondurulmuş gibi bir kuramla resmedilen bu biçime "Tutsak" diyeceğim.

Karasaban ilk bulunduğu günden beri, köylümüzün elinde en önemli tarım aracı olarak hüküm sürmektedir. Yirminci yüzyılın penceresinden ve bir aydının kocaman gözüyle, traktörün yanındaki karasabana baktığımız zaman, başka ülkelerdeki traktöre kıyasla bizim köylümüzün koştuğu karasaban, elbette çok küçük, oyuncaksı görünür. Ama yanına doğru adım adım yaklaştıkca, elimize yapışır, bizi tutsak eder. (Bundan altı ay önce, Ankara FKF'de yaptığım bir konuşmada: "Karasabanın, sade kulpuna yapışanları ve ona koşulan öküzleri tutsak etmediğini, bütün Türk halkını tutsak ettiğini" söylemiştim.) Karasabanın halkımızı tutsak ettiğini altı ay öncesi bulup söylediğim halde, o zamandan beri resimlerime uygulayamıyordum, şimdi sözünü ettiğim bu kuramı. İşte şimdi, karasabandan gelen tutsaklığın bir biçimlenişi başgöstermektedir bu resimde.

İkinci gün

Dün resime çalıştığım için, bu gün erken kalktım. Bir sıkıntı içinde gezinmeye başladım. Dün karasabanı öküzlerin bacaklarına dolaştırdım, bir tutsak biçimi kurmak amacıyla; bu gün ne yapacaktım? Evin içinde sancısı tutmuş gibi dönüp dolanmaya başladım. (Ev dediğim, altı üstü beton bir kat. Zemin ve birinci katlarda kiracılarımız var. Sığındığımız bu ikinci katın bir tek odasını sıvayıp döşedim. Direkler üzerinde duran bir beton kitlesinin altında, bir acayip gecekondu bu bizim oda. Kapıdan dışarıya çıkıverince, kendimizi Bursanın üstünde buluyoruz.) Dönüp dolaştıkça kafam iyice karıştı: Öbek öbek kum yığınları, artakalan tuğlalar, molozlar, çakıllar, tahta parçaları ve çıkma keresteler. Bunlara baktıkca sıkıntım öfkeye döndü. Bilinçsiz bir öfkeyle beton direklerin arasında volta atmaya başladım. Kürekleri, kazmaları, çapaları ve varildeki kireci gördükce hızlandım: Bu kürekleri niye yapmışlar? Şu capa ne ise yarar? Bir lodos çıkarsa, kumları aldığı gibi kitapların üstüne sıvar. Buna kürek demişler, buna da kireç ve kum. Al şu küreği eline oğlum İbram!.. Aha aldık. Önce işçi, sonra da usta gibi.

Üçüncü gün

Bir desen çizdim bu gün: İki öküz, bir boyunduruk. Resim önden gözüküyor: Boyunduruğun ucu öküzlerin gözünden ve burnundan geçiyor. Boynuzlar, kaburgalara dolanmış. "Bu desen istediğim gibi olmadı, ama yarın hallederim," diye resimi yarım buraktım.

Dördüncü gün

Dün çizdiğim resime bakarak çalıştım şimdi. Bu da önceki desenin tamamlanmış şeklinden başka bir resim olmadı. İstediğimi yapamadım zannıyla üzgünüm. Sıkıntıdan kurtulmak için, Kapital'i okudum.

Beşinci gün

Resime çalışamadım bu gün. Çünkü geceleyin lodos beni uyutmadı. Fırtına kasıp kavurdu bizim evi bu gece. Lodos camlara vurdukca: "İşte şimdi patlatacak camları!" diye gözlerim fincan gibi açılıyor, uykum gittikce dağılıyordu. Uykum dağıldıkca, karasabandan gelen tutsak yaşantımızın sûretini, resimlerime tutsak bir biçimle nasıl uyumlıyabileceğimi düşündüm. Karasabana koşulu öküzleri, böylesine köstekli yapıp tutsak biçimi çiftci resimlerine uyumlarken, öbür resimlerime bu tutsaklığı nasıl uyduracaktım?.. Lodos camlara yüklendikce, düşüncemdeki bulgumu ortasından amansızca bölüyordu: Bu tutsaklığı nereden çıkardım?.. Ben çıkarmadım, zaten vardı... Bu lodos nereden çıkıyor?.. Çıktığı deliği bir bilsem, hemen gidip tıkardım valla! Ula şuna bak, patlayacak camlar! Hele şükür hafifledi... Ne diyordum? Karasaban bizi tutsak etmiş. Çiftci resimleri böyle olup dururken, öbür resimler nasıl olacak? Örneğin bir "Yol" tablosu? Bu resmin içindeki figürlerin biçimine tutsaklığı nasıl uyumlıyacaksın?.. Hay allah müstehakını versin bu lodosun! Dışarda bir gürültü koptu. Mutlaka kitaplığı devirdi rüzgâr!

Kalkıp kitapların üstüne tuğlaları bastırdım... Bu kez hiç bir şey düşünmeksizin uyumak amacıyla yatağa tekrar yattım, ama ne mümkün! "Ah bir sabah olsa! Şu karşıdaki ışıklar bir sönse, saban oldu demektir. Ne kadar da güzel Uludağın etekleri. Işıklar, kutup yıldızına benziyor. Bu kadar bir gürültünün içinde, nasıl da uyanmadan yatıyorlar çocuklarımla anaları! Camların kırılabileceği hiç birinin aklına gelmiyor da ondan belki... Eyvah, şimdi yıkılacak ev!" diye sayıkladım durdum bu gece.

Bu gün resim yapacak halim yoktu. Ama bir iş yapmadan da duramazdım. Öyleyse ne iş yapmalıydı? (Çalışana iş çoktur.) Rüzgâr hafiflemeye görsün yağmur bindirecekti. Yağmur başlamadan, sıvası kurumuş duvarlara blank (tecrit maddesi) çektim. Lodos diner dinmez yağmur başladı. Duvarları karartmadan işimi bırakmadım ama, elim yüzüm kapkara, üstüm başım sırılsıklam oldu.

(Devam ediyor)

HALK TİYATROSU VE HALKÇI TİYATRO

Nihat Asyalı

Felsefe, bilim ve sanat için çeşitli tanımlar, açıklamalar yapılagelmiştir. Ben, üçünde ortak olan bir yan üzerinde durmak; felsefeyi, bilimi ve sanatı, gerçeği araştırma, anlama ve anlatma yolları olarak ele almak istiyorum. Böylece; felsefenin, bilimin ve sanatın bu ortak yanı, onların biribirinden tüm ayrılamıyacağını göstermiş olmaktadır. Özellikle çağımızın ilerici dünya - görüşüne uygun bir anlayış, bu üçünün yakın ilişkisini her an gözönünde tutmayı gerektirir. Şüphesiz, gerçeği araştırma, anlama ve anlatmada felsefenin, bilimin ve sanatın araçları ve yöntemi biribirinden ayrıdır. Ancak, ortak amaçları, onların derin ilişkisini sürdürmektedir.

Bu kısa girişi şu nedenle yaptığımı belirtmek isterim: Bugün, bir "Halk Tiyatrosu ve Halkçı Tiyatro" sorunu ortaya atıldığı ve böyle bir konu üzerinde tartışıldığı zaman, çözümlemenin felsefe ve bilime sıkısıkıya bağlı olduğunu her an akılda tutmak gerekir.

Gerçeğin araştırılması, anlaşılması ve anlatılması yollarından biri olarak, insan toplumlarının tarihinde önce sanatın ortaya çıktığı görülmektedir. Kökeni ne olursa olsun -ki bunun incelenmesi ayrı bir konudur-, insanlar, gerçeği felsefe ve bilimden önce sanat yolu ile araştırmağa, anlamağa ve anlatmağa çalışmışlardır. Şiirle, dansla, tiyatro ile... Bu anlamda sanatın ortaya çıkışı, sınıflı toplumlara geçiş döneminden sonraya rastlar. Gerçekten, sınıflı toplum düzenine geçişten önceki dönemde, yani ilkel ortak yaşama düzeninde, şiirin, dansın, tiyatronun, ortak üretim uğraşı içinde onun bir yönü, bir parçası olarak göründüğü söylenir. Ne zaman ki üretim ilişkilerinin değişmesi, temel yapının dönüşmesi sonucunda toplum sınıflara ayrılmış, o zaman, temel yapının belirlediği diğer kurum ve düşüncelerle birlikte sanat da, bir üst - yapı kurumu ve düşüncesi olarak, diğerleri gibi üretim uğraşından ayrılarak kendini göstermiş ve doğmuştur. Temel yapının değişmesi sonucu ortaya çıkan sınıflardan birisi, doğrudan doğruya üretime katılan sınıf; diğeri ise, değişen üretim ilişkileri uyarınca, üretici sınıfın emeğiyle geçinen ve doğrudan doğruya üretime katılmayan sınıf olarak ayrılmıştır. Temel yapının belirlediği kurumlardan biri olan sanat, işte bu üretime katılmayan sınıfın uğraşı olarak gelişmeğe başlamıştır. Ancak, hemen hatırlatalım ki, toplumdaki sınıfların biribirleriyle çok yakın ilişkisi, üretim biçiminin bütün yönlerde toplum hayatına yaptığı etki ve ekonomik ilişkilerle diğer ilişkiler arasındaki sıkı bağlılık, incelediğimiz konunun başlıca açıklayıcı esaslarıdır. Şimdi, bilinenleri böylece bir kez daha hatırladıktan sonra, konuya geçebiliriz.

NEDİR "HALK TİYATROSU"?

Önce "Halk Tiyatrosu" kavramını ele alarak, bunu bir "Halk Tiyatrosu sorunu" biçiminde ortaya koymağa -sadece ortaya koymayı düşünmekteyim. Bu sorun olarak kabul edilirse, o zaman üzerinde tartışmak ve çözümlemeğe gitmek ayrıca ve daha geniş çapta düşünülebilir-, evet, sadece ortaya koymağa çalışacağım. Halk Tiyatrosu deyimi neyi anlatır, ya da anlatmalıdır? Bir sözlükte, halk tiyatrosu, "halk çoğunluğuna yönelen, yarı öğretici, yarı eğlendirici tiyatro türü" diye tanımlanmaktadır.

Yukarıdanberi anlatılanlardan çıkarılacağı gibi, benim konuya bakış açıma göre, bu tanım uygun düşmüyor. -Bu, olsa olsa, biraz sonra inceleyeceğim "Halkçı Tiyatro" kavramını bir bakıma karşılayabilir, ki burada da yine benim anlayışım yönünden tam yeterli olmıyacak-. Sınıflara ayrılmış bugünkü toplumlarda "Halk Tiyatrosu" deviminden, doğrudan doğruya üretime katılan sınıfın, yani işçilerin ve köylülerin kendi yarattıkları ve bütün alanlarında -yazar, yapımcı, yönetici, oyuncu, dekorcu, seyirci.. olarak- ona katıldıkları tiyatroyu anlamak gerektiğini ileri sürüyorum. Halk Tiyatrosunu bu anlamda düşünür ve kabul edersek, o zaman sorunu ortaya koyabiliriz: Belli üretim ilişkilerinin belirlediği sınıflara ayrılmış toplumlarda Halk Tiyatrosu var mıdır ve olabilir mi?

Üretici sınıfın, kendi yarattığı ve bütün alanlarında katıldığı bir tiyatro örneği, bugünkü, sınıflara ayrılmış toplumlarda görülmez, ya da ben duymadım, bilmiyorum. Halkın, belli günlerde, bayramlarında, şenliklerinde yapageldiği, tiyatroyu andıran bazı gösterilere raslanmaktadır. Bunlar, belki de kökleri ilkel komün düzenine ulaşan ve üretim uğraşının bir parçası niteliğinde doğup, giderek, sadece, yarı dinsel bir eğlence türüne dönüşen ve çıkışından bu yana öz ve biçim yönünden pek az değişikliğe uğrayarak bugüne kadar süren

NAZIM HİKMET'İN KİŞİLERİ

TOPLUMCU EDEBİYATIN YENİ İNSANA, ÇAĞDAŞ İNSANA BAKIŞ AÇISI ÇOK DEĞİŞİK VE DAHA GENİŞ OLMUŞTUR. BİR YANDAN SANAYİ ÇAĞININ MAKİNA RİTMİ, MEKANİK DÜZENİ VE EKONOMİK YABANCILAŞMASI SONUCU ORTAYA ÇIKAN İNSAN TİPİ; ÖTE YANDAN, SINIFLI BİR TOPLUMUN TARİHSEL ÇELİŞKİLERİNİ TAŞIYAN SINIFSAL İNSAN TİPİ BELLİ BİR GELİŞME ÇİZGİSİNDE BULUŞMAYA ÇALIŞMAKTADIR. TOPLUMCU VE GERÇEKÇİ EDEBİYAT, İNSANI, DOĞAL OLARAK, RUHSAL VE KİŞİSEL YAPISIYLA ELE ALDIĞI GİBİ, ONUN ÖZELLİKLE TARİHSEL -YANİ SINIFSAL- DURUMUNU DA SAPTAMAYA ÇALIŞIR.

Bu yüzden, toplumcu ve gerçekçi edebiyat ürünlerindeki insan tip ve karakterleri, tarihsel durumu saptanmış, somut ve canlı kişilerdir. Roman olsun oyun olsun, kişiler hayat-içi, toplum-içi ve tarih-içidirler. Bu yüzden, yeni gerçekçi edebiyat, insanı, maddesel ilişkileriyle sınıfsal durumunu belirterek ele alır. Sınıf açısından insan, maddî koşulların doğal bir ürünüdür. İç dünyasındaki olaylar da, dış dünyadaki maddesel ve top·

lumsal olayların içte yansımasından başka bir şey değildir. Somut insan, en kesin olarak praxis'te, yani üretim süreci sırasında saptanabilir. Çünkü üretim, sadece metanın üretiminden, maddenin insan tarafından egemenlik altına alınmasından ibaret bir eylem değildir. Üretim, aynı zamanda, meta ile birlikte tarihsel ve toplumsal koşulları da üretmek demektir. Şöyle der Yevtuşenko, bir şiirinde:

Bir yerde ekmek varsa orada
gerçek vardır,
Sen ekmeği yarat da bak
Gerçek nasıl kendini yaratır (1).

CANLI, SICAK, ALBENİLİ

Nâzım Hikmet'in kişileri gerek şiirlerinde, gerek oyunlarında olsun, gerçek ve somut kişilerdir. En büyük şiiri "Memleketimden İnsan Manzaraları"ndaki kişiler, "Kartallı Kâzım", "Yayalar Köy-

zühtü bayar

lü Yakup" hep, gerçek kişilerdir. Son romanı "Romantikler"deki kişiler, olaylarla birlikte hep, gerçek hayattan alınmadır (2). Nâzım Hikmet'in yapıtlarında somutlaştırma tutkusu o denli ağır basmıştır ki, "Nâzım Hikmet" imzası ile yayımladığı hemen bütün yapıtlarında gerçek hayatta geçmiş olayları işlemek eğilimi sezilebilir. "Ferhad İle Şirin" adlı oyununda, yararlandığı halk masalını derinlemesine ve tezine uygun şekilde işleyerek, "Ferhad"ın "Şirin"in ve diğer kişilerin toplumsal durumunu önemle belirtmiştir.

Nâzım Hikmet'in kişileri üzerine ortak bir özellikten sözaçmak gerekirse, bütün söyliyebileceğimiz bu değildir elbette. Bunun dışında her tipten, her karakterden, her toplumsal sınıftan ve her ulustan insanı buluruz Nâzım Hikmet'in oyunlarında... İnsan, bütün boyutlarıyla; kompleksleri, sevgileri, tutkuları, çalışkanlıkları, vurdumduymazlıkları, döneklikleri, dürüstlükleri, saflıkları ve Enayi'-likleriyle boyluboyunca girmiştir Şair'in oyunlarına (Hasretleri, umutları ve mukaddes iştihaları ile... - N. H.). İnsanın bu somut ele alınışını bütün zenginlikleriyle birlikte çağımızda ancak başka bir tek oyun yazarında, Brecht'te bulabiliriz. Ama Nâzım'ın kişileri, insansal iç-zenginlikleriyle Brecht'inkileri aşar gibidir. Nâzım Hikmet'in kişileri daha sevimli, canlı ve albenili görünür sahnede. Örneğin Sen-te sahnede seyirciye ne denli uzak, kuru, soğuk gelirse, Şirin o denli canlı, canayakın ve albenilidir. Hamlet'le Ahmet Rıza'nın alınyazısı aynı iç-zenginliğinden hareket edilerek trajik olan'da birleştirilebilir. Ahmet Rıza'nın karısı Nihal'le Kafatası'ndaki Operatörün karısı, aynı ihanet temleri üzerinde dolaşırken, bir yandan da Desdemona'ya karşıt bir karakter kurarlar. Lady Macbeth ile İstasyon Şefinin karısı özdeş bir tutkunun kaynağını taşırlar yüreklerinde (3)...

BAŞKİŞİLER, KARŞIKİŞİLER

Nâzım Hikmet'in oyunlarında başkişi (protogonist) kimi zaman aklıbaşında, dürüst, bilinçli ve uyanıktır (Ahmet Rıza, Menofis, Murat, Ferhad). Çoğu yaşantısını belli bir amaca yöneltebilmiş ve olumlu bir dünyagörüşü kurabilmiştir. Hümanizmaları da çoğu zaman romantik olmıyan yönde, toplumsaldır. Çatışması, çelişkisi, bir iç-çelişki olmaktan çok bir dış çelişkidir ve toplumla, çevreyle ilgilidir. Bazan dünyayı değiştirmeğe de kalkarlar (Menofis). Bazan da bu dünyayı değiştirme isteği olumsuzlanır, ters yönde etkenlik kazanır (Ahmet Rıza, Operatör). Unutulan Adam'da Operatör, Enayi'de Ahmet Rıza, Yusuf ile Menofis'te Menofis, genellikle bu tip insanlardır. Ama Yolcu'da İstasyon Şefi, Ferhad İle Şirin'de Ferhad, iç-çelişkilerini de dış-çelişkileriyle birlikte ve içiçe taşırlar. Zaman zaman dış dünya ile olan ilişkilerinde, iç-çelişkileri sönük ve silik bir durum alır. Bu bakımdan, bu başkişiler daha geniş ufuklu bir insanı yansıtırlar. Kafatası'ndaki Dr. Dalbanezo ise başkişi olarak daha değişik bir görüntü verir. Dr. Dalbanezo, bu niteliği ile, karakter olmaktan çok bir tip'tir; kabuğuna çekilmiş bilim adamı tipi...

Karşıkişi (antagonist) ler kurnaz, güçlü ve aktöre bakımından esnek kişilerdir. Başkişiler ne denli sağlam bir aktöreye sahipseler, karşıkişilerde o denli çürük ve esnektirler. Çoğu zaman, kokuşmakta olan egemen sınıfların aktöresini yansıtırlar. Dostlarını satarlar, dostlarının karılarına göz koyarlar, yüzlerine gülüp arkalarından kuyularını kazarlar. Toplum, insanlar, onlar için hiç bir değer ifade etmez. Başkaları, amaçlarına varabilmelerine yarıyan basit araçlardır onlar için. Dostlara karşı yapılanlar, herkese karşı, topluma karşı da yapılabilir.

VURGULADIĞI KADIN TİPLERİ

Kadın tipleri ve karakterleri arasında temelden üç-dört ayırımla girişir işe, Nâzım Hikmet. En belirgin tip, kocası olup da başkası ile ilişkiler kuran kadındır. Bu, sevgili de olabilir. Başkişi ile kadın, çatışma halindedir. -"Ferhad İle Şirin ve ilk oyunu olan Ocak Başında'yı saymazsak, bütün oyunlarında...-. Kadın, başkişinin ayağına dolanan, ona karşı, onun kuyusunu kazan, onunla devamlı çatışma halinde olan kişidir. Karşıkişi ile çoğu kez anlaşma halindedir (Yolcu, Enayi, Yusuf ile Menofis). Kadın, Nâzım Hikmet'in oyunlarında tutkulu, doymak bilmez, ikiyüzlü ve şımarıktır. Bu nitelikleri, çok sert sayılabilecek çizgilerle belirtir yazar, Enayi, Yolcu ve Unutulan Adam'da aldatan kadın, Kafatası ve Sabahat'te bu kez saf, fakat aldanan gençkız tipi olur. İlk verdiğimiz örnekle Nâzım Hikmet, burjuva aktöresinin yarattığı kadın tipini vurgulamaya çalışır. Madde kanunlarına bilinçsizce baş eğmiş, maddesel ilişkilerin egemenliği altına girmiş

geleneklerden ibarettir. Bir sanat olarak tiyatro niteliği taşımayan, ancak halkın kültür birikimi içinde ve yarının halk tiyatrosu araştırma ve incelemelerine kaynak olma bakımından bir değeri bulunabilecek olgulardır. Öyleyse, sınıflı toplumlarda bir "Halk Tiyatrosu" yoktur, diyebileceğiz.

Acaba, sınıflara ayrılmış toplum düzeninde bir "Halk Tiyatrosu" yaratılıp geliştirilebilir mi? Yani, üretime doğrudan doğruya katılan emekçi sınıflar, yani halk, kendi yazarı, yapımcısı, yöneticisi, oyuncusu, dekorcusu.. ve de seyircisiyle bütün alanlarında katılacağı kendi tiyatrosunu yaratabilir, geliştirebilir mi? Sınıflara bölünmüş toplumlardaki üretim ilişkileri gözönüne alınırsa, kendi yaşamını sürdürmek ve, bu arada, yarattığı değer ile üretime katılmayan bir başka sınıfı beslemek zorunda olan emekçi sınıfının kendi tiyatrosunu yaratmak için ne olanaklarının ve ne de, içinde bulunduğu koşullar nedeni ile, yeteneklerinin uygun bulunmadığı pek açıktır.

"HALKÇI TİYATRO"YA GELİNCE..

"Halkçı Tiyatro" deyiminden de şunu anlıyorum: Gerçeğin araştırılması, anlaşılması ve anlatılmasında halkın bilinçlenmesine yönelen tiyatro, halkçı tiyatrodur. Böylece halkçı tiyatronun özü ve biçimi bu anlayışa göre belirlenecek, bu amaca uygun yönde oluşup gelişecektir. Bu anlayış karşısında, halkçı tiyatronun güdümlü olduğu sonucu çıkarılabilir. Evet, halkçı tiyatro güdümlüdür. Fakat sadece, gerçeğin halka anlatılmasına güdümlü, o kadar! Bu kez de şöyle söylenebilir: Öyleyse, her tiyatroyu az-çok halkçı tiyatrodan sayabiliriz. Çünkü tiyatro da, diğer sanatlar gibi gerçeği araştırdığı, anlamağa çalıştığı ve anlattığına göre, tiyatroyu halka götürdüğümüz zaman halkçı oldu demektir.

Şimdi buradan, Halkçı Tiyatro sorununa geçebiliriz.

Tiyatro yolu ile gerçeklerin halka anlatılması ve tiyatronun halkı bilinçlendirmeğe yönelmesi nasıl sağlanır? Bu soruya cevap verirken, yazımın başında değindiğim, felsefe, bilim, sanat ilişkisini hatırlayalım. Bilim ve sanatın gerçeği araştırma, anlama ve anlatmadaki tutumunu, geçerli olan felsefe, başka bir deyimle dünya-görüşü belirler ve sınırlar. Yani bu tutum, dünya-görüşüne sıkısıkıya bağlıdır. Şöyle ki: bir dünya-görüşü vardır: ulaşılan gerçeği halka, çarpıtarak, saptırarak anlatır, ya da anlaşılmaz biçimlere sokarak sunar: yani anlatamaz. Bir diğeri ise, gerçeği saptırmadan, dosdoğru, açık-seçik verir. Öyleyse, Halkçı Tiyatronun oluşmasında belli bir dünya-görüşüne sahip olmanın önemi ortadadır. Bu felsefe, çağımızın ilerici felsefesidir.

Halkı, yetenek ve olanaklarını geliştirme, kendisini ve düzeni değiştirme yolunda bilinçlendirecek bir dünya-görüşü ile yola çıkılmadıkça Halkçı Tiyatrodan söz edilemiyeceği kanısındayım. Halka tiyatro götürmek, ona tiyatroyu tanıtmak, tiyatro aracılığı ile ona birşeyler öğretmek yolunun tutarlılığına pek inanmıyorum.

bir toplum sınıfının kadınlarıdır bunlar. Ne var ki Nâzım Hikmet, bunların üstyapıda yansımasını öyle ustalık ve sezdirmeden verir ki, salt bu açıdan marksist bir yorumlamayı güçleştirir.

Başkişinin durumu, bu tutumdaki kadın kişiler yüzünden, trajik bir görüntüye bürünür. Daha başlangıçta, başkişinin trajik alınyazısı anlaşılır. Ağacın kurdu, içindendir. Başkişi, dış-çevreyle uğraşısının yanısıra, bir iç-diyalektikle de boğuşmak durumundadır (Yolcu - Enayi).

Yan olaylara bağlı yankişiler de başlangıçta saptanmış kişilerdir. Nâzım Hikmet'in oyunlarında yalnız konu-tem-olay benzerliğine değil, kişi benzerliğine de rastlanır. İnek'teki gençkız ile Bir Ölü Evi'ndeki gençkız aynı kişilerdir: saf ve genç. İç-dünyaları dış-dünyalarını aşan, iyiniyetli, fakat kötü bir eğitimin ürünü... "Bir elinde cımbız, bir elinde ayna...". Ama bunun yanısıra, değişik bir gençkız tipini de verir Nâzım Hikmet, tek bir oyunuyla: Sabahat... Sabahat'ta, tam anlamıyla, altyapı ilişkileri içinde bir altyapı insanını buluruz. Sevmesini bilen, fakat karşı kovmasını bilmeyen bir gençkız... Onun dünyası, fabrika tezgâhlarının dışına pek az çıkabilen bir dünyadır. Böyle de olsa, Murat'la karşılaşınca çabucak düş kurar. Ama sonsuz saflığı yüzünden, Murat'la birlikte, bilinen trajik sona varır (Altyapıdan bir Enayi örneği).

Nâzım Hikmet, kişilerini evrensel bir açıdan kavrar. Ama bir tek kahraman üzerinde pek az zaman yapar bunu. Onun evrensel kavrayışı, daha çok yapıtlarının bütünü gözönünde tutularak sezilebilir. Tek bir yapıtıyla ele alınırsa, Ferhad sadece Harzemli bir "nakkaş". Menofis ise Antik Mısır'ın bir kölesi... Kişileri, somut ve tarihsel belirlenimleri konusunda zorlama bir çabaya girişmez Nâzım; abartmalarla ortaya çıkan uygunsuzlukları, bu konudaki ustalığıyla dengelemeye çalışır. Ruhsal belirtmeleri, kişilerin tarihsel ve somut belirlenimleri ile koşut çizer. Biri öbürünü aşarak onu örtmez. Öyle bir denge içinde verir kişilerini..

(1) Babi Yar, s. 22.

(2) Bizde "Yaşamak Güzel Şey Bekardeşim" adıyla yayımlanan bu roman, yarı otobiyografik bir nitelik taşımaktadır.

(3) Arada sırada Sinyavski gibi akılevveller çıkarak, akıllarınca, toplumcu gerçekçiliğin eleştirisini yapıyorlar. Ülkemizde de böyle Sinyavski'ler var. Bunlar, toplumcu gerçekçi edebiyatın insana bu geniş açılı bakışını görmezliğe gelerek, donuklaşmış ve kalıplaşmış "parti sanat öğretileri"ne karşı olacakları yerde, yeni edebiyatın metafizik ve mistik eleştirisini yapmaya yöneliyorlar.

ECE AYHAN'IN DÜŞÜN DÜR DÜK LERİ

Bedrettin Cömert

Küçük kişiliklerden söz ederken, önemli birçok sorun'un suyüzüne çıktığı görülür. Bunun nedeni, belki de, o küçük kişiliğin, küçük olduğu için, kusurlarının da hayli kabarık olmasındandır. Doğaldır ki, küçük kişiliklerin sanat - edebiyat ortamında yerleri, salt, belirli sorunları itelemek değildir. Onların da kendilerine göre kesin bir durumu var. Edebiyat tarihi hepten şiir tarihi anlamına gelmez ki küçükleri çıkarıp atasın bir yana. Şiir tarihiyle içiçe yaşıyan bir de kültür tarihi var, töre ve gelenekler var. Yurdumuzda da edebiyat tarihi kavramını, toplumun hertürlü gösterilerinden ayrı, soyut bir düzlemde tutmıyan güçlü edebiyat tarihçileri çoğaldıkca, sanat dünyamıza yön vermiş büyük kişiliklerin yanında, bir bütünün vazgecilmez parcacıkları olan, siir yönünden belki de önemsiz, ama onlarsız edilemiyen kişiliklere de yer verilecek. Örneğin Türk yenilik edebiyatının toplu ve organik bir tarihini cizmek, gerçek büyüklerden bunca kısır bir dönemde, dergilere üşüşüvermiş, o değişken yazarlar - yazarcıklar, ozanlar - ozancıkları da yerli yerine koymadan mümkün olmıyacaktır.

KEDİSİZ BİR BAKIŞ KARA

Son yılların en dikkate değer olayı, şiirimizin açıklığa kavuşmuş olması, söylenmek istenileni gevelemeden, herkesin kendine göre bir cesaretle ortaya koymak istemesidir. Birçokları, eski karanlıklardan -İkinci Yeni boğmacasından- insan düzeyine çıktıklarında, en yavan sıradanlıklarını piyasaya sürerlerken, ötekiler de, yine eskinin denemelerinden yararlanarak, adımlarını sağlamlaştırmışlar ve geçmişe, yitirilmiş bir zaman gibi değil, geleceğin temelini kuracak, geçilmesi zorunlu bir acılar dönemi olarak bakıyorlar. Bu açıklığa gitme, insana yaklaşma olayının tek nedenini, yurdumuzda 1960 devriminden sonra ortadan kalkan siyasal baskının bir sonucu olarak görmek, bu değişikliği açıklamaya yetmez. Çünkü aynı baskı döneminde, geçerli yapıtlarını korkusuzca vermiş yazarlarımız bulunmaktadır. Sanıyoruz ki, nedenlerden birisi de, toplu bir modaya kapılmış birçok yazarın, bir an durup, şöyle kendilerini, içlerinde duydukları tedirginlik, tatminsizlik seslerini dinlemiş olmaları ve önce kendi kendileriyle bir uyum sağlamak istemeleridir. Yani toplumsal bir nedenin yanında, onun kadar önemli, insanın zihin ve duygu gelişmesinin en doğal bir aşaması olan, deneyleri eleştirmek, geçmişin hesabını yapmak zorunluluğunun bilinci var.

Fakat tutturduğu yoldan inadına ayrılmayan, "rüzgâr gibi geçti" cinsinden bir akımın kalıntısı olmak pahasına hâlâ direnenler bulunuyor. Bunlardan biri de, Ece Ayhan. Ama iş, Ece Ayhan'la da bitmiyor. İnatçılara heryerde rastlamak olağandır. Okur sayısının az, okuyanların da çoğunluk eleştirisel ölçütlerden yoksun bulunduğu yurdumuzda, bu tür kalıntılarla burjuvanın bile utançtan yüzünü kızartacak, ama ne yazık ki toplumcu bir etiketle bir bölüm kitap dünyası kıyasıya sömürülüyor. Kazanç ve bir İstanbul sınıfçılığı amacıyla kendi elleriyle bazı yayıncılara teslim olan yazarların yanısıra, armut tartar gibi şiir değerlendiren, sanat alanına da zoraki bir jerarki getirmek isteyen, birini ötekine üstün ilân ederek, hâlâ osmanlı bir anlayışla şiiri kendi güdük ve küçücük beğenilerine ya da çıkarlarına indirgeyen yargıcılar, insanın sorumluluk ve ahlâk duygusunu zedeliyor. Heryerde eş-dost, heryerde hatır-gönül. Bütün bu keşmekeşe genel bilisizliği katın, tembelliği, çeviri korsanlığını, araştırmada yetersizliği -şimdilik, yazılara dip notu inmek, şu veya bu yapıta 'atıf' vermek bilgelik sayılıyor- ve eleştirmede destursuz atmaları katın, utanç tablosu tamam olur.

KARASIZ BİR BAKIŞ KEDİ

Bütün bu konuşmamıza, Ece Ayhan'ın "bakışsız bir kedi kara" adlı kitabı yol

açtı. Kitabın tümü, 24 sayfa. Metinler yalnız 15 sayfa tutuyor. Mayıs 1965'te İstanbul'da "de yayınevi"nce basılmış ve ederi 2 liradır.

Bilinçli, yani tutarlı her yenilik hareketi, temeli sağlam bir bunalımdan -yani 'ah, oh' evresini aşmış, kendi kendini kavramaya başlamış bir bunalımdan- ve verimli -yani, bir diyeceği olan, boşa savurmayan- bir iç kaynamasından yola çıkar. Şiir yönünden mutlak başarıya ulaşması gerekli değildir. Başarı derecesi ne olursa olsun, hareketin varlığını meşru kılan, onun, sonraki sanat gösterilerini koşullama niteliğidir. Bu ise hareketin tarihsel bir bakış yeteneğine sahip olmasına, olayları, zamanın tutsaklığından kurtulmuş evrensel ölçütlerle görebilmesine bağlıdır. Böyle bir eylem, ancak, sorunların özüne yönelebilen, yitmiyen yanlarını kavrayabilen zihin ve beğeni alışkanlığıyla, herhangi bir şiir denemesine girişmeden önce şiirin, insanın iç tarihindeki yerinin bilinmesi ve bütünlüğünün kavranmasıyla geçerlilik kazanır. Yoksa, birçoklarının yaptığı gibi, daha niyetlerini ve amaçlarını aydınlığa kavuşturmadan, bağışlanmaz bir sanat böbürlenmesiyle yola çıkmak, yürümeyi öğrenmeden koşmaya benzer.

Ece Ayhan, bu son söylediğimiz bölüme giriyor. Oysa bilmiyor ki, gerçek öncü akımlar, gelenekle olan bağlarını, basit bir dilbilgisi -dikkat edin, 'dil' demiyorum- düzleminde değil, bütün bir hayat anlayışını değiştirerek koparırlar. Bu değişim yeni bir ahlâk anlayışı, ve bu anlayışa uygun yeni bir sanat getirir. Ece Ayhan ise, çocuksu bir dilbilgisi oyunu yaratarak, tatsız bir cambazlığı deniyor. Cümlede öğelerin yerlerini kendi kafasınca değiştirerek şiir yazdığını sanıyor:

> Kolaylıkla unutur bir ne gizli
> yahudiyimdir ben. (Gizli Yahudi)

(Türkçede, ne gizli bir yahudiyimdir ben, denir herhalde)

> Yorgunluğu kusursuz bir at
> mor. (Kılıç)

(Yani, bir mor at)

Bu iki dizede Ece Ayhan'ın hangi oyunu oynadığı meydanda: 'Bir' sözcüğünü, önceden düşünülmüş bir yapmacıkla, dilin en ilkel kurallarını çiğneyerek yerinden alıp, başka herhangi bir yere oturtmak... Türkçe değil, kuşdili derler buna!

Aynı yol, değişik sözcüklerle, sözümona aynı kurnazlıkla, başka dizelerde deneniyor:

> 'Canavar dövmeleri kollarında, vardı. (Firavun)

(Böylesi soysuz bir türkçeye bir zamanların devrik cümle aşırılığı bile varmayı becerememişti.)

> Kaçtığı bilinmiyen bir ülkesinde cinler padişahının, bir
> yeni yetme. (Mısrâyim)

(Kaçtığı bilinmiyen bir cinler padişahının ülkesinde, demek istiyor herhalde.)

> Ey ahtapotları atılmışlar kıyıya mutsuzluğun! (Kılıç)

(Ey mutsuzluğun kıyıya atılmış ahtapotları!, olmalı. -Lar çoğul eki ise öğeleri artırmak hastalığının bir örneği. Bu kişilere nasıl anlatmalı bilmem ki, şiir lâboratuarda değil, insanın yüreğinde büyür.)

Bir kaç örnek daha. Artık okur, eğer işi - gücü yoksa, hangi sözcüğün nereye oturması gerektiğini bulup, öğeleri yerli yerine koysun.

> Bir kılıçla keserler kirpiklerini uzun. (Mısrâyim)

(Uzun bir kılıçla mı, yoksa uzun kirpiklerini mi?)

> Falı İspanyol. (Epitafio)
> Lekesi gibi U. (Bir fotoğrafın Arabı)
> Kucağında bir padişahın da kuş. (Ey Kanatsızlık)

(-Da'nın yerini bulmak epeyi eğlenceli olsa gerek. "Padişahın kucağında da bir kuş", "Bir kuş da padişahın kucağında", "Padişahın da kucağında bir kuş". Eğlenceli, değil mi?)

Artırmaların yanında çıkarmalar da yapıyor Ece Ayhan:

> Taktı yakasına bir eylül ormanı. (Sevgili Uğursuzluk)

(Eylül ormanını, demek istiyor galiba?)

Ve sonra anlamsızlık başlar:

> Çalarak sinsi mızıkası bilinmezlik. (Kargabüken)
> Bir yelek giymiştir dimi. (Mısrâyim)

("dimi"yi kim çözebilir? "di mi" olsa, "değil mi" derdik. Ama "dimi" ne ola ki?)

> Deliler, fareler, erkek fareler bölüşür kömürleşmiş bir cesedi. (Gizli Yahudi)

(Zaten "fareler" deyince, dişisi erkeği bir oluyor. Peki, ya "erkek fareler" de ne oluyor? Anlıyana aşkolsun!)

Sözlerimiz yanlış anlaşılmasın: Şiirde anlamı, en sıradan mantık kurallarıyla karıştırmak aklımızdan geçmez. Şu var ki, her şiir kendine göre bir anlam taşır. Ve anlamlı - anlamsız tartışması verimsiz, boş bir tartışmadır. Şiir olup da anlamsız olanını aklımız almıyor. Tekrar etmekte yarar buluyoruz: Her şiir 'kendine göre' bir anlam taşır. Hiç bir şiir, ozanla okur arasında bir bulmaca değildir. Ve hiç bir ozan, böyle patavatsız bir sorumsuzlukla okuru makaraya alamaz.

Böylesi gösterilere karşı çıkmak, gericilikle bir tutuluyor. Oysa kişi, gerektiğinde, insanı düpedüz yadsıyan her gösteriye karşı koymak korkusuzluğunu bulmalıdır kendinde.

RESİM

Bu yüzyılın başlarında ortaya çıkan ve giderek birbirine dönüşen bütün sanat akımları, expressionnisme, cubisme, dadaişme, surrealisme, futurisme, pop-art ve op-art, genellikle Birinci Dünya Savaşının toplumlar üzerinde oluşturduğu bunalımın, tutamaksızlığın, tedirginliğin somut ve kaçınılmaz yankılarıydı. O akımlar olmasaydı, çağımızı anlamak ve çözümlemek belki de güçleşecekti. Yıkılan ve altüst olan değer ölçüleri karşısında, bu değişimin etkili gücünü elbette ki herkesten önce sanatçı duyacak ve bunu en kendine özgü biçimde gene o deyimlendirecekti. Birbiri arkasına gelen toplumsal olayların ve kişiyi kaygılandıran bunalımların ortasında yalnız başına kalan sanatçı, yıkılanın yerine yenisini koymak, yeni değer ölçüleri yaratmak zorundaydı. Böylece, hem kişiliğini yeni baştan kuracak ve bu kişiliği yeniden düzenliyeceği değer ölçüleriyle ayakta tutacak, hem de sanat açısından topluma yeni katkılarda bulunacaktı. Birinci eğilim onları, zorunlu olarak, yeni biçimler aramaya; ikinci eğilimse, sınıfsal açıdan kendi bilinçlerini daha kuvvetle kavramaya ve yansıtmaya yöneltti. Sanat, yoğun ve sürekli bir araştırma ve etkileme dönemine girmişti. Bildiriler ve topluluklar birbirini birkaç yıl ara ile izliyor, yeni görüş ve düşünceler ortaya atılıyordu. Akımların ve toplulukların etkinliklerinde, ressam ve yontucular kadar yazarların da payları oluyordu. Böyle bir işbirliği, değişimin önemini daha bir belgeliyordu. Gelecekteki sanatın "genç" ve "güzel" olacağını söyleyen Van Gogh, daha 1880'lerde değişimin biçimsel niteliğini tanımlamış oluyordu. Ne var ki, biçimsel devrimi zorunlu kılan ve hızlandıran etken, daha çok toplumun içinden geliyor, çoğunlukla kentsoylu sınıfının yaşamına dönük olan sanat, Birinci Dünya Savaşının ve onu izleyen toplumsal değişimlerin bu sınıf üzerindeki olumsuz ve yıpratıcı etkilerinden sonra, kentsoylu kültürüne başkaldırmakla, yeniliğin temel nedenlerini oluşturuyordu.

kaya özsezgin

DADA 1916 - 1966

Çoğu kitaplarda Dada hareketi, en çok yedi yıllık bir sanat akımı olarak sunulur. Oysa Dada'dan sonra, çeşitli yerlerde beliren öbür sanat akımları, başka adlar altında Dada hareketinin birer görünümünden, bütünleyicisinden başka bir şey değildir.

DADA'NIN DOĞUŞU VE ETKİSİ

Geçtiğimiz ay, Alman Kütüphanesi salonunda açılan ve ilgiyle karşılanan "Dada, 1916 - 1966" adlı, Dada'nın elli yıllık ürünlerini ve eğilimlerini, bütün sanatçılarıyla birlikte tanıtan sergi, sözünü ettiğimiz değişimi belgeleriyle ortaya seriyordu. Titizlikle hazırlanmış olan sergi, bir tarih yelpazesi içinde, dünü ve bugünüyle, bellibaşlı merkezlerdeki Dada hareketlerini, bu hareketlerin öncülerini, fotoğrafları ve eserleri, açıklayıcı nitelikteki sözleriyle biraraya getirmesi bakımından, gerçekten ilgiye değer bir sergi oldu. Çoğu kitaplarda Dada hareketi, en çok yedi yıllık bir sanat akımı olarak sunulur. Oysa Dada'dan sonra, çeşitli yerlerde beliren öbür sanat akımları başka adlar altında, Dada hareketinin birer görünümünden, bütünleyicisinden başka bir şey değildir. Dada Sergisi, önce bu gerçeği belgeliyor, yani Dada'nın içinde ortaya çıkan futurisme, de-stijl, surrealisme, op-art ve pop-art, aslında, süregelen dadaisme'in kendisidir. Serginin, söz gelişi, op-art'ı "neo-dada" adı altında getirmesi, bu gerçeği aydınlığa çıkarıyor. Önemli olan başlangıç, girişimdir; "hiç'ten yeni bir hiç çıkarma" eylemidir.

Dada hareketi, Zürih'te, 5.2.1916'da Hugo Ball (1886 - 1927)'ın "Cabaret Voltaire"i kurması ve ilk bildiri'yi yayınlamasıyla başladı. Ball, bu bildirisinde, "başkalarının bulduğu sözcükleri istemiyorum. Bütün sözcükleri başkaları buldu. Ben kendi uygunsuzluğumu, uyuşmazlığımı istiyorum, ve bunu karşılayan bütün sesli ve sessiz harfleri" diyordu. Gerçekten de, Dada ile başlayan sanat serüveni, bir uyuşmazlığın devimlenmesidir. Bu uyuşmazlıksa, dirençli bir karşı - koymayı gerektiriyordu. Yaşamın bir başka yüzü daha vardı; o yüzü de gerektiği biçimde irdelemek, yansıtmak zorunluydu. Hugo Ball'ın kurduğu "Cabaret Voltaire"de buluşan sanatçılar arasında, Tristan Tzara (1896 - 1963), Hans Arp (1887 - 1966), Marcel Janco (1895) gibi öncü Dada'cılar bulunmaktaydı. Dada akımı, kısa bir süre içinde, dünyanın öbür merkezlerinde gelişti. Almanya'da Berlin, Köln ve Hannover; Fransa'da Paris; Amerika'da New York, bu akımın yayıldığı yerler oldu. Devrim Rusyasında, Macaristan ve Yugoslavya'da Dada dergileri yayınlandı. Fütüristlerden J. Evola "Bleu"yü, E. Prompolini yayıncı ve ressam olarak "Noi"yi, serginin hazırlanmasında düzenleyici olarak çalışan H. Richter "G" dergisini çıkardılar. Berlin'de 1920'de ilk uluslararası Dada festivali düzenlendi. Bütün bu girişimler, sanattaki geleneksel hoşgörürlüğe şiddetle karşı çıkıyor, gerek düşünce gerek teknik yönünden bir çeşit "anti - sanat" amacına yöneliyordu. Çizgi ve boyanın dışında, bir biçimsel ve ruhsal çarpıcılığın, düzensizlik içinde bir "düzen"-in, son sınırınadek uzanan bir araştırma eyleminin özgürlüğü içinde gerçekleşiyordu bu "anti - sanat". Toplumsal eleştiri, saldırı, değerler karşısında belirgin bir kuşkuculuk da, bu eğilimi belgeleyen bellibaşlı nedenler olarak görünüyordu.

ARP : TAHTA GRAVÜR

Örneğin, şöyle diyordu Marcel Janco: "Biz makasla, alçıyla ve çuval bezleriyle resimler yapıyorduk. Bir taş, bir tramvay bileti, güzel bir bacak, bir böcek bulmak bile bir yaşantıydı". Resimde alışılmadık duyarlıkların yeni bir biçimi olan "collage", böylece bir çeşit gerekçe kazanıyor, başka ressamların elinde birbirinden değişik görünümler getiriyordu. Öteyandan, eleştiri ve çarpıcılığın özgün bir yolu olan "photo - montage", Dada'nın Berlin topluluğu içinde, Heartfield, Hausmann gibi ustalar buluyordu. Man Ray, görüntülerin sürekli ve düzenli hareketlerinden "görüntü şiiri"ni ortaya çıkardı. Bu "şiir"-in, görüntü sinemasını etkilediği de gerçektir.

Dada'nın süregelen etkilerinin son halkasını, Padua'daki "N" topluluğunun ve özellikle Marcel Duchamp'ın öncülüğünü yaptığı op-art oluşturmaktadır.

Dada'nın babası sayılan Paul Klee, Paris topluluğundan Cocteau, Breton ve Aragon, Berlin topluluğundan Grosz, Max Ernst, İspanya'dan Picabia, bu akımın sanatçılarıdır.

Elli yıllık Dada sergisi, yenilikçi akımların gücünü, sürekliliğini göstermesi ve belgelemesi bakımından ilginçti.

ÖTEKİ SERGİLER

ÇEKOSLOVAK RESSAMLAR: Geçtiğimiz ay içinde açılan öteki sergilere gelince, İmar - İskân Bakanlığı salonundaki Çekoslovak ressamların sergisi, ayın önemli sergilerinden biri oldu. Onyedi ressamın 54 yağlıboya tablosunu biraraya getiren sergide, çağdaş sanatla birçok bakımlardan anlaşan işler vardı. Çek sanatı da, öbür ülkelerdeki doğal yolu izliyor, soyutlamaya gidiyor. Dvorsky Bohumir gibi doğaya daha bağlı bir ressamın yanında Paur Jaroslav gibi kişilikçi araştırmalar da yer alıyor. İkinciler, sergide oldukça ağır basıyorlar. P. Jaroslav'ın "Şehir ve Uydu"su Feininger'i ansıttı bana. Otcenasek Jaroslav'ın "Korsika Manzarası" ve öbürleri, serginin duyarlı resimlerinin başında geliyorlar.

YAŞAR YENİCELİ: Fransız Kültür Merkezinde Yaşar Yeniceli son çalışmalarını gösterdi. Bana öyle geliyor ki, Yeniceli çok denenmiş, iyisi ve kötüsü bir hayli yapılmış bir resim anlatımını sürdürüyor. Yeniceli'nin resimleri ne denli soyut, ne denli renkçi olursa olsun, bir yerde klâsik beğenileri düşündürüyor. Ortadan çevreye doğru koyulaşan lekeler, açık - koyu "contraste"larıyla inandırıcı, etkileyici olamıyorlar; salt o karşıtlıklar için yapılmış izlenimi uyandırıyorlar.

KÖKSAL ÖNEN ve BAHATTİN AKAY: Devlet Güzel Sanatlar Galerisinin iki bölmesini ise iki ayrı ressam paylaştı. Köksal Önen'in, serginin giriş kapısı önüne konulan bir - iki portresi ve "çıplak"ı, başka resimlerine karşı bir ilgi uyandırıyor bakan kimsede. Ustaca bir desen ve renk anlayışı var Köksal Önen'de. Ama ne var ki, ayni anlatımı geliştirmiyor öbür resimlerinde. Değişik çalışmaları var Önen'in. Bu resimlerinden hangilerinin sınırdışı edileceği, sonraki sergilerinde belli olacak. Bahattin Akay'ın resimleri ise renkten arınıp duruldukça, daha güzel işlere başlangıç olacaklar. Tabiî kolay değil bu çaba.

K İ T A P L A R

Sami N. Özerdim

Bir süredir başıma çökmüş olan bunaltıdan kendimi kurtaramazken bir de nezle yapıştı. Üç günde geçer, derler. Üç günlük süre doldu, geçeceğine, ağırlaştı. İki hafta ben onu sürükledim, o beni süründürdü. Postadan kitaplar çıkıyor; paketleri açıp sayfalarını çeviremiyorum, ama içimde bir türlü okuma isteği uyanmıyor. Aslında beni tenbelliğe atan, o bunaltı. Nezle ise, bunun bir yeni bahanesi. Sonunda kendimi zorlayarak okumaya giriştim. Aşağıda tanıtacağım kitapların hepsini okumuş değilim daha. Bütün kitapları okumanın zaten olanağı yok. Şu kadarını söyliyeyim ki, bu okunmamış kitapların da iyi kitaplar olduğunu söylemek için, uzun yıllar kitaplar içinde yaşamış olmaktan gelen bir alışkanlık insana yardım ediyor.

Bana kitap verenler, mutlaka tanıtılması koşulu ile vermediklerini de söylüyorlar kimi zaman. Oysa, ben elime geçen bir kitabı sözle, ya da yazı ile duyurmazsam olmaz. Bu, artık, yılların yerleştirdiği bir alışkanlık, daha doğrusu bir ödev olmuş.

Okuduğumu da, henüz okuyamadığımı da, hattâ belki hiç okuyamıyacağımı da duyurmalıyım.

Aziz Nesin, eski üç kitabını biraraya getirmiş: "Üç Kitap Bir Arada: Fil Hamdi - Kazan Töreni - Havadan Sudan" adını verdiği büyük bir cilt ortaya çıkmış. İlk iki kitabın üçüncü, üçüncü kitabın ikinci basımları. İlki 1956'da, ikincisi 1957'de Roma'da Altın Palmiye armağanı kazanmıştı. İçinde okumadığım öykülere de rastladım.

Aziz Nesin, kolay okunur. Okudukça güldüm. Ne var ki, Aziz Nesin'in mizahı, okunup geçilecek, "matrak" çeşidinden mizah değil. İnsan, bu yaşında, kendini çevresinde olup bitenlerin acısına kaptırınca zaten her yazıdan bir "hisse" çıkarmak istiyor. Aziz Nesin'in bu üç kitabında, toplumun aksaklıkları, daha da öteye, bütün insanların zaafları, bir selin içinde kaynaşan şeyler gibi yuvarlanıp, akıp gidiyor. Okuyup gülecek, güldükten sonra düşünerek, belki, güldüğünüze utanacaksınız. Aziz Nesin'i yakından görmüşseniz, bütün yazarlardan daha ağırbaşlı olduğuna tanık olmuşsunuzdur. Zaten, güldürmek öylesine güç, öylesine güç isteyen bir iş ki, onu ancak, bu denli ağırbaşlı bir yazar başarabilir. (Düşün Yayınevi. 488 sayfa, 15 lira. Kapak: Sait Maden)

Mehmed Kemal'in "Acılı Kuşak" adlı kitabı, Toplum Yayınları arasında çıktı. Çile çekmiş yazarlardan tanıdıklarını tatlı tatlı anlatıyor. Acılar onun kaleminde tatlılaşıvermiş. Ancak, kitabın sonuna aldığı fıkralarındaki iğnelerin tadı daha acı. (126 sayfa, 5 lira. Kapak: Şahin Tekgündüz)

Prof. Bahri Savcı, Cumhuriyet gazetesi ile Siyasal Bilgiler Fakültesi dergisinde yayınlanmış yazılarını "Hürriyetler Üzerine Düşünceler" adlı bir kitapta toplamış. Daha doğrusu, beş kitaba dağıtılan yazıların bu, birinci kitabı. Türkiye'deki siyasal gelişimin aktüalitesi ve sorunları, bilimsel açıdan, bu yazılarda ele alınıyor. Savcı'yı gazetelerde izleyenler, onun kesip sakladıkları yazılarını şimdi bir kitapta toplanmış bulacaklardır. (176 sayfa, 10 lira. P.K. 687 - Merkez, Ankara. Kapak: Turan Erol)

Ankara'da yeni kurulan Anadolu Yayınları arasında çıkan son iki kitap birbirinden ilginç. **Jean - Jacqes Rousseau'**nun "İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı" adlı incelemesi dilimize **Erdoğan Başar** tarafından çevrilmiş. Başta Lecercle'in önsözü ile... (214 sayfa, 10 lira).

"**Jean - Paul Sartre** Küba'yı Anlatıyor" adlı kitabın çevireni: **Şahin Alpay**. Büyük bir yazardan röportaj dizisi. (239 sayfa, 12.5 lira. Yayınevinin adresi: P.K. 288 - Bakanlıklar - Ankara).

İlhan Tarus, geçen yıl öldü. Ölmeseydi, daha, çok yazacaktı. 1957'de yayımladığı "Var Olmak", 1960'ta çıkardığı "Hükümet Meydanı" adlı romanları, altı kitaplık Kurtuluş Savaşı romanlarından ilk ikisiydi. Bunlar, Kurtuluş Savaşının cephe gerisinden iki destan parçasıydı. Biri Biga olaylarını, biri Konya ayaklanmasını anlatıyordu. Ölümünün birinci yıldönümünde Ağaoğlu Yayınevi, Ege bölgesinde kurtuluş hareketine başlayan efelerin romanını, "Vatan Tutkusu"nu yayımladı. Bu üç roman, Tarus'un bize kalan öksüzleridir. Tarus'un ölümü üzerine beni en çok üzen, bu altı kitabın bir tüm olarak gün yüzüne çıkamamış olmasıdır. (274 sayfa, 10 lira. Kapak: Ersal Yavi)

Feyzullah Ertuğrul adını artık herkes biliyor. Bir öğretmen, sonra sendikacı. Ertuğrul'un adını bütün Türkiye'ye yayan da, sendikacılığı. Daha doğrusu, sendikacı olduğu için göze batmış olması. Ama, ayrıca birşeyler de demek gerekirdi. Galiba, "mesleğinde yetersiz" demişler! Ertuğrul, şimdi, Yerli Eğitim Yayınlarını hazırlıyor, yönetiyor. Eğitimle ilgili iki kitabından biri "Çözümlü Öğretim Sorunları"; öteki, "Öğretimde Plânlama ve Uygulama" adını taşımakta. (İlki 152 sayfa, 7.5 lira; İkincisi 95 sayfa, 5 lira) Ertuğrul, ayrıca, çocuklar için bir dizi yayına da girişti. (Necatibey Cad. 64/4, Ankara).

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

Yıl: 14 — Cilt: XX — Sayı: 334

İdarehane: **Yenişehir, Büyük Han no. 55**

Haberleşme: **FORUM Dergisi P.K. 131 - Ankara**
Telefon: **17 87 37**

Sahibi: **Şevki VANLI** * Yazı İşleri Müdürü: **Hüseyin KORKMAZGİL** * Yönetim Kurulu: **A. Halûk ÜLMAN, Cevat GERAY, Ruşen Y. KELEŞ, Hüseyin KORKMAZGİL** * Sekreter: **Abbas ÖZEL.**

Dizgi ve Baskı: **TÖYKO matbaası — Ankara**

İlân ve Abone: **Arka kapak 1000 TL. (İki renkli 1500 TL.) * Metin arası santimi 15 TL. (Devamlı ilân verenlere pazarlıkla) * Bir yıllık 22 TL. * Altı aylık 11 TL. * A.B.D. (Uçak) 90 TL. Avrupa (Uçak) 54 TL. Yabancı devletlere (Adi) 44 TL.'dır. * Eski sayılar 150 Kuruş.**

FORUM ve yazarın adı belirtilmeden yazı aktarılamaz

FORUM Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.